

Ympäristönsuojelun vaikutukset esiin

Vuorovaikutteinen viestintä arvioinnin apuna

Jari Lyytimäki & Janne Rinne

Ympäristönsuojelun vaikutukset esiin

Vuorovaikutteinen viestintä arvioinnin apuna

Jari Lyytimäki & Janne Rinne

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 36 | 2014
Suomen ympäristökeskus

Taitto: Janne Rinne & Jari Lyytimäki

Kannen kuva: Janne Rinne

Kuva s. 10. © Jorge Royan / <http://www.royan.com.ar> / CC-BY-SA-3.0, lähde: Wikimedia Commons

Kuva s. 21. Niki Odolphie from Frome, England (Longleat Maze Uploaded by fluteflute) [CC-BY-2.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0>)], lähde: Wikimedia Commons

Kuva s. 36. Witzel (L.A.) [Public domain], via Wikimedia Commons

Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.syke.fi/julkaisut | helda.helsinki.fi/syke

ISBN 978-952-11-4399-1 (PDF)

ISSN 1796-1726 (verkkojulk.)

ESIPUHE

Aitoon vuorovaikutukseen sisältyy aina se mahdollisuus, että muilta saatu palaute pakottaa muuttamaan omia ennakoasenteita ja suunnitelmia. Näin kävi meillekin. Olimme esittäneet hankkeemme rahoittajalle Tieteen tiedotus ry:lle yksityiskohtaisen hankesuunnitelman. Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat, kun alun perin pieneen rooliin ajateltu kansalaiskyselymme herätti vilkkaan keskustelun. Saimme kansalaisilta mielenkiintoisia vastauksia ja kyselymme viritti keskustelua niin virastojen käytävillä, seminaareissa kuin sähköpostitsekin. Tämän takia päätimme noudattaa omia suosituksiamme siitä, että saatu palaute pitää ottaa vakavasti. Muutimme osaa suunnitelmistamme ja otimme hankkeen taustaksi viimeaikaisen keskustelun liiallisesta sääntelystä. Tämä keskustelu tarjoaa mielenkiintoisen esimerkin, jonka avulla voidaan pureutua vuorovaikutuksen ja viestinnän kehittämiseen erityisesti poliittisten päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin näkökulmasta.

Haluamme kiittää kaikkia hankkeeseemme myötävaikuttaneita tahoja. Rahoituksesta kiitämme Tieteen tiedotus ry:tä ja viestinnällisestä avusta Suomen ympäristökeskuksen viestintäyksikköä. Suuret kiitokset kaikille kyselymme vastanneille kansalaisille sekä asiantuntijoille, jotka ovat tiedoillaan ja näkemyksillään tukeneet hankettamme. Erityisesti kiitämme Suomen arviointiyhdistyksen keskustelufoorumiin osallistuneita arvioinnin asiantuntijoita sekä tämän raportin luonnosta kommentoineita henkilöitä. Toivomme että tämä raportti osaltaan innostaa aktiiviseen viestintään ja tiedon ennakoiluun hyödyntämiseen.

Jari Lyytimäki & Janne Rinne

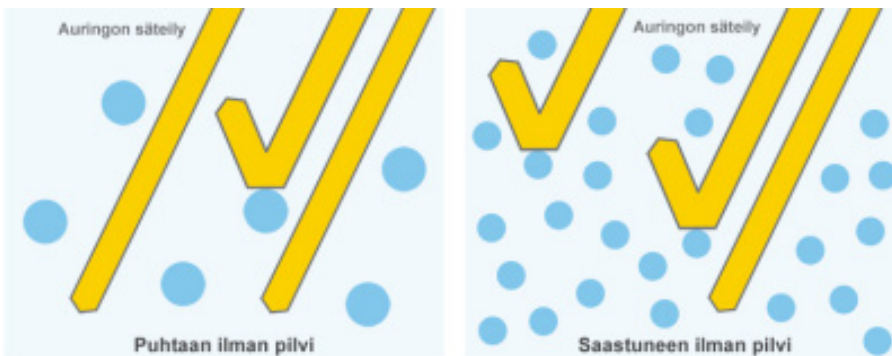
SISÄLLYS

Esipuhe	3
1 Johdanto: ympäristönsuojelun monet vaikutukset	7
2 Vaikutusten ennakoarviointi ja viestintä	11
2.1 Mitä ovat tahattomat vaikutukset?.....	11
2.2 Vaikutusarviointit politiikan tukena.....	13
2.2.1 Vaivaako arviointiäihky?.....	15
2.2.2 Asiantuntijoiden eväitä arviointiviestintään.....	16
2.3 Vaikutuksista pitää viestiä.....	18
3 Kansalaiskysely sääntelyn koetuista ongelmista ja vaikutuksista	22
3.1 Mitä ja miten kysyttiin?.....	22
3.2. Ketkä vastasivat?.....	23
3.2.1 Vastaaajien taustatiedot.....	23
3.2.2 Vastaaajien valikoituminen.....	24
3.3 Mitä vastaukset kertovat kansalaisten näkemyksistä ja viestinnän kehittämistarpeista?.....	25
3.3.1 Ympäristösääntelyyn myönteisesti suhtautuvat.....	26
3.3.2 Kritisoidut sääntelyn aihealueet.....	27
3.3.3 Kritisoidut menettelytavat.....	31
3.3.4 Näkemyksiä viestinnästä ja vuorovaikutuksesta.....	32
3.3.5 Kritiikki ei ole koko totuus.....	33
4. Päätelmiä viestinnän ja vuorovaikutuksen tueksi	37
4.1 Millaiset vaikutukset ovat viestinnällisesti tärkeitä?.....	37
4.2 Millainen viestintä edistää rakentavaa keskustelua?.....	38
4.3 Mukautuva vaikutusten arviointi päätösten pohjaksi.....	39
4.4 Kohti vuorovaikutteista tietoperusteista päätöksentekoa.....	39
Lähteet	40
Liite I Suomenkielinen kyselylomake.....	44
Liite II Ruotsinkielinen kyselylomake.....	45
Liite III Suomenkielinen Otakantaa.fi-sivu.....	46
Liite IV Ruotsinkielinen Otakantaa.fi-sivu.....	47
Liite V Suomenkielinen tiedote.....	48
Liite VI Ruotsinkielinen tiedote.....	49
Kuvailulehdet	50

1 Johdanto: ympäristönsuojelun monet vaikutukset

Ympäristö yllättää herkästi. Vähittäiset kehityskulut kasautuvat ekosysteemeissä, kynnyksarvot ylittyvät ja näennäisesti ennallaan pysynyt tilanne muuttuu tyystin toisenlaiseksi. Ilmastonmuutokseen liittyvät kynnyksarvot ovat herättäneet erityisen paljon huolta. Ilmakehään on päästetty hiilidioksidia, metaania ja muita kasvihuonekaasuja, joiden vaikutukset näkyvät kokonaisuudessaan vasta pitkän ajan kuluessa. Ilmakehän lämpeneminen voi lopulta johtaa kylmien alueiden ikiroutaan ja merien pohjaan sitoutuneen metaanin äkilliseen vapautumiseen ja ilmakehän kiihtyvään lämpenemiseen. Monia muitakin ilmaston lämpenemiseen liittyviä ikäviä yllätyksiä on hahmotettu (Lenton 2011). Niissä on kyse hyvinvoinnin tavoittelun sivuvaikutuksista karuimmillaan. Ilmastoja lämmittäviä kaasuja on päästetty ympäristöön kuvitellen, ettei niistä seuraa suurempia harmeja. Lopulta ne voivat kuitenkin tuhota tyystin hyvinvointimme edellytykset.

Ympäristöongelmiin liittyy monia erilaisia suoria ja epäsuoria vaikutuksia, joista osa kiihdyttää haitallisia muutoksia, osa ehkäisee niitä. Esimerkiksi energiantuotannon polttoprosessissa syntyy ilmastoa lämmittävän hiilidioksidin lisäksi terveydelle haitallisia pieniä hiukkasia. Ilmakehässä nämä hiukkaset – nokihiuksia lukuun ottamatta – voimistavat auringon valon heijastumista takaisin avaruuteen ja viilentävät siten ilmakehää. Viilentävää vaikutusta syntyy myös epäsuorasti pilvien kautta (Kuva 1). Tätä voidaan pitää ilman saastumisen myönteisenä epäsuorana vaikutuksena. Myös lämpenemiseen liittyviä joitakin myönteisiä miellettyjä piirteitä, kuten puiden kasvun voimistuminen: arviolta jopa puolet Suomen metsien lisääntyneestä kasvusta johtuu ilmaston lämpenemisestä (Kauppi ym. 2014). Kasvun voimistuminen lisää mahdollisuuksia puun käyttöön vaikkapa bioenergiatuotannossa.

Kuva 1. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia esitellään ilmasto-opas -verkkosivustolla. Sivustolla on konkretisoitu esimerkiksi hiukkasia sisältävän ilman vaikutusta pilvien läpi kulkeutuvaan auringon säteilyyn¹. Pieniä hiukkasia sisältävässä saastuneen ilman pilvessä pisaroita on enemmän ja ne jäävät puhtaan ilman pilvipisaroita pienemmiksi. Tämän takia auringon valon heijastuminen takaisin avaruuteen voimistuu. Tällaisen visualisoinnin avulla voidaan kuvata helposti ymmärrettävällä tavalla poltto-prosessin haitallisesta vaikutuksesta (ilman saastuminen) syntyvä myönteinen epäsuora vaikutus (ilmaston lämpenemisen hidastuminen).

Osa vaikutuksista ilmenee vasta, kun kukaan nykyisin elävä ihminen ei enää ole niitä kokemassa. Hiilidioksidimolekyylit pysyvät ilmakehässä keskimäärin vuosisatoja, ja jotkut ilmastoa voimakkaasti lämmittävät kaasut jäävät ilmakehään jopa tuhansiksi vuosiksi. Myös monet muut ympäristömuutokset ovat hitaasti palautuvia tai pysyviä. Kun ympäristömyrkyt saastuttavat pohjaveden tai vieraslaji leviää

¹ Ilmasto-opaan viestintää on kehitetty Tieteen tiedotus ry:n rahoittamassa ViVoTiVi-hankkeessa. Hankkeessa yhdistettiin erilaisia tiedonvälityksen tapoja, kuten tutkijahaastatteluja ja verkkosivuja. Kuvio löytyy verkkosivulta: <http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/ilmio/-/artikkeli/c6869491-f3a5-438e-8a0c-90664db8894c/pienhiukkasten-vaikutus-ilmastoon.html>

uudelle elinalueelle, vaatii alkuperäisen tilanteen palauttaminen paljon rahaa, vaivaa ja aikaa. Jos laji päästetään kuolemaan sukupuuttoon, ei sitä saada takaisin millään keinolla. Jotkut ympäristön muutokset sen sijaan palautuvat ennalleen nopeasti, kun ympäristön kuormittaminen lopetetaan. Meluisa ympäristö muuttuu luonnonhiljaiseksi heti kun melunlähde poistetaan.

Mahdollisimman huolellisen suunnittelun ja ennakkovarautumisen avulla ikäviä yllätyksiä voidaan ehkäistä tai ainakin niiden aiheuttamia haittoja voidaan lieventää. Suunnitelmissa ei kuitenkaan aina osata ottaa kaikkea oleellista huomioon eikä käytännön toteutus aina suju suunnitelmien mukaisesti. Yllätykset voivat olla suuria tai pieniä, ja niitä tapahtuu niin yksittäisten ihmisten arjessa kuin yritysten tai valtioiden toiminnassakin. Kaivos peittyi vedellä yllättävän rankkojen sateiden takia tai uimaretki menee mönkään kun aurinkoinen ja tyyni sää on houkuttellut veteen myös vihreän levämätön.

Tähänastisista ponnisteluista huolimatta ympäristön tila heikkenee edelleen ja lisätoimenpiteet ovat välttämättömiä (Putkuri ym. 2013). Ponnistelut ovat erityisen hankalia siksi, että myös ympäristöongelmien ratkaisuyrityksillä on merkittäviä odottamattomia vaikutuksia. Vaikutukset voivat olla ekologisista, taloudellisista tai sosiaalisista, ja usein näiden kaikkien monimutkaisia yhdistelmiä, jotka ulottuvat paikalliselta globaalille tasolle.

Lainsäädännön, sääntelyn ja ylipäätään yhteiskunnallisten päätösten vaikutukset on tärkeää tunnistaa etukäteen mahdollisimman hyvin. Mutta vaikka varautuisimme parhaimpamme mukaan, emme voi ennakoida kaikkea. Inhimilliseen toimintaan liittyy aina mahdollisuus ennakoimattomiin seurauksiin, joita ei voida tunnistaa mitenkään etukäteen (Merton 1936; Gross 2010). Kaiken päätöksenteon kirous on se, että emme vielä tiedä sitä, mitä emme tiedä. Silti mahdollisimman hyvä varautuminen kannattaa. Odottamattomiinkin yllätyksiin on helpompi reagoida, kun erilaisia epävarmuuksia – ja mahdollisuuksia – on mietitty jo etukäteen.

Esittelemme tässä raportissa Tieteen tiedotus ry:n rahoittaman Sivuvaikutukset hallintaan (SiHa) -hankkeen tuloksia.² Kokoamme yhteen tietoa ja kokemuksia siitä, miten erilaisia epäsuoria ja välillisiä vaikutuksia on käsitelty ympäristönsuojelussa ja miten niitä voitaisiin nykyistä paremmin huomioida tiedeviestinnässä ja siihen liittyvässä vuorovaikutuksessa.

Pohdintamme taustalla ovat erityisesti seuraavat tärkeinä pitämämme tiedeviestinnän tavoitteet:

- *Ongelmakeskeinen monitieteisyys.* Laaja-alaisen ongelmien ratkaisuun tarvitaan keskustelun ja päätöksenteon kulttuuria, jossa tutkimustietoa ja eri osapuolten näkemyksiä hyödynnetään monipuolisesti.
- *Rakentava riskitietoisuus.* Erilaiset riskit ja epävarmuudet pitää saada esille myönteisellä ja päätöksentekoa tukevalla tavalla julkisessa keskustelussa ja vuorovaikutuksessa. Samalla pitää pystyä osoittamaan, mitkä julkisessa keskustelussa näkyvästi esiin nousevat riskit ovat liioiteltuja ja millaiset riskit jäävät vähälle huomiolle.

SiHa-hankkeessa pyrimme konkretisoimaan näitä yleisiä tavoitteita etsimällä vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiset vaikutukset ovat tärkeitä viestinnässä? Millaiset ajalliset ja paikalliset mittakaavat jäävät herkästi huomiotta?
- Millainen tiedon tuottamisen tapa edistää tai estää keskustelua ympäristönsuojelun vaikutuksista? Milloin tiedon lisääntyminen parantaa oleellisten vaikutusten tunnistamista ja hallintaa?
- Millaisissa tapauksissa kannattaa keskittyä nimenomaan viestinnän ja vuorovaikutuksen hallintaan, milloin taas itse toimenpiteiden sisällön kehittämiseen?
- Millaista vaikutuksien tunnistamista koskevaa hiljaista tietoa on kertynyt eri toimijoille ja miten tätä tietoa voitaisiin hyödyntää viestinnässä?

² Hankkeen yleisesittely: www.syke.fi/hankkeet/siha

Kattavien ja yleispätevien vastausten löytäminen näihin kysymyksiin lienee mahdotonta tämän raportin puitteissa. Kysymysten avulla pyrimmekin ensisijassa avaamaan uusia näkökulmia sekä löytämään konkreettisia esimerkkejä hyvistä viestinnän ja vuorovaikutuksen käytännöistä.

Raportin aluksi esittelemme epäsuorien ja odottamattomien vaikutusten problematiikkaa ja nostamme esiin konkreettisia ympäristönsuojeluun liittyviä esimerkkejä. Tarkastelemme vaikutuksia erityisesti politiikka-arvioinnin näkökulmasta. Poliitiikka-arvioinnit ovat tässä yhteydessä mielenkiintoisia, sillä niiden nimenomaisena tarkoituksena on kartoittaa kaikki tiettyyn yhteiskunnalliseen päätökseen liittyvät oleelliset vaikutukset. Ympäristöpolitiikan arviointiraporttien ja tutkimuskirjallisuuden ohella hyödynnämme hankkeen aikana käytyjä keskusteluja eri alojen asiantuntijoiden kanssa.

Raportin toisessa pääosiossa esittelemme hankkeen toteuttaman verkkopohjaisen kansalaiskyselyn tuloksia. Kysely toteutettiin Otakantaa.fi-palvelun avulla ja siinä pyydettiin kansalaisia kertomaan, millaisia ympäristönsuojeluun liittyviä säädöksiä he pitivät ongelmallisina. Tämän kansalaispalautteen pohjalta tarkastelemme vastaajien käsityksiä ympäristönsuojelun vaikutuksista. Lisäksi pohdimme, millaisen viestinnän ja vuorovaikutuksen avulla kansalaisten esittämään kritiikkiin voitaisiin parhaiten vastata. Miten arvioinnit ja muu tiedontuotanto voivat parhaiten ehkäistä ristiriitojen kärjistymistä tai edistää niiden ratkomista?

Lopuksi esitämme johtopäätöksiä. Perusnäkemyksemme on, että avoin keskustelu ja muiden kokemuksista oppiminen on tärkeää. Ympäristötietoa kertyy koko ajan enemmän. Mutta ympäristö taatusti yllättää jatkossakin.

2 Vaikutusten ennakoarviointi ja viestintä

2.1 Mitä ovat tahattomat vaikutukset?

Mihin tahansa toimenpiteeseen tai päätökseen voi liittyä merkittäviä vaikutuksia, jotka voivat kohdistua minne tahansa aiotun kohteen ulkopuolelle. Mahdolliset haitalliset sivuvaikutukset jäävät herkästi vähälle huomiolle silloin, kun jokin uusi tekniikka tai toimintatapa koetaan lupaavaksi ratkaisuksi johonkin tärkeänä pidettyyn ongelmaan. Esimerkiksi biopolttoaineita on Suomessa pidetty erinomaisena ratkaisuna ilmasto-ongelmiin. Puulla ja muulla uusiutuvalla kotimaisella biomassalla voidaan korvata ulkomailta tuotavia uusiutumattomia ja saastuttavia fossiilisia polttoaineita, kuten öljyä, kivihiiltä ja maakaasua. Suomessa eritoten metsien tuottamaa puuenergiaa on pidetty hyvänä ratkaisuna myös kotimaan työllisyyden kannalta.

Biopolttoaineiden lisääntyvään käyttöön liittyy kuitenkin monia seurannaisvaikutuksia (Antikainen ym. 2007; Manninen ym. 2012; Hildén ym. 2013). Biohuuman alkuvaiheessa nämä jäivät melko vähälle huomiolle. Lähiluonnossamme näkyviä haittoja ovat metsien virkistyskäytön vaikeutuminen, päästöt vesistöihin ja luonnon monimuotoisuuden heikentyminen. Lisääntyvä puun poltto pienissä tulisijoissa voi aiheuttaa terveys- ja viihtyvyshaittoja naapurustossa. Globaalisti suurin huolenaihe lienee ruokaturvallisuuden heikentyminen ja ruoan hinnan mahdollinen nousu, jos peltoja ryhdytään käyttämään energiakasvien viljelyyn. Esimerkiksi Euroopan unionin liikennettä koskevat uusiutuvan energian tavoitteet ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että Kaakkois-Aasian puuplantaasien tuottaman palmuöljyn käyttö on lisääntynyt liikenteen polttoaineena. Palmuöljyn tuotannon lisääntymisen on pelätty lisäävän metsäkatoa ja heikentävän ruokaturvaa. Toisaalta haittavaikutusten pelko voi turhaan lamauttaa kipeästi kaivattujen uusien aloitteiden toteuttamisen (Isomäki 2011). Kestävästi tuotettu palmuöljy voi olla kelpo polttoaine.

Tällaisten jo tunnettujen epäsuorien vaikutusten lisäksi bioenergian lisääntyvään käyttöön liittyy monia vähemmän tunnettuja haittoja, kuten hakevarastoissa muhivien mikrobien terveyshaitat. Näiden haittojen tiedostaminen ja niistä puhuminen ei kuitenkaan tarkoita, että biopolttoaineet olisivat huonompi vaihtoehto kuin fossiilisten polttoaineiden polttaminen. Päinvastoin. Kaikkien vaikutusten mahdollisimman kattava tunnistaminen on paras lähtökohta haittojen ehkäisyyn ja mahdollisten hyödyllisten seurannaisvaikutusten tukemiseen.

Yksittäisen päätöksen, tietyn toimenpiteen, lainsäädännön tai strategisen ohjelman vaikutuksia voidaan ryhmitellä monin tavoin (Mickwitz 2006; Kuva 2).

Vaikutusten jaottelujen pohjana on useimmiten laadullinen tarkastelu, joka kohdistaa huomion siihen, ovatko vaikutukset myönteisiä, yhdentekeviä vai kielteisiä. Toinen perusjako kulkee tarkoituksellisten ja tahattomien vaikutusten välillä. Tarkoitukselliset vaikutukset ovat yleensä myönteisiä, mutta esimerkiksi sodankäynnissä tai yritysten välisessä kilpailussa tarkoitus voi olla toisten vahingoittaminen. Tahattomilla vaikutuksilla tarkoitetaan yleensä haittoja, mutta kyse voi olla myös hyödyistä. Esimerkiksi yläilmakehän otsonikadon torjunta on auttanut merkittävästi hillitsemään ilmaston lämpenemistä. Monet yläilmakehän otsonia tuhoavat yhdisteet ovat myös voimakkaita kasvihuonekaasuja. Niinpä otsonikerroksen suojelu on palvellut myös ilmastonsuojelua. Otsonikerroksen suojelemiseksi solmitun Montrealin pöytäkirjan mukaiset toimet vähensivät vuosina 2008–2012 ilmastoa lämmittäviä vuosittaisia päästöjä arviolta 5–6 kertaa enemmän kuin ilmastomuutoksen hillintään tähänny Kioton pöytäkirja (Andersen ym. 2013).

Vaikutuksia jaotellaan usein alueellisesti. Tällöin kiinnitetään huomiota siihen, kohdistuvatko vaikutukset aiotulle kohdealueelle vai sen ulkopuolelle. Ajallisessa tarkastelussa arvioidaan sitä, ilmenevätkö vaikutukset tiettyinä ajankohtana. Ajallinen näkökulma voi tuoda esiin myös sen, ilmenevätkö vaikutukset esimerkiksi sykleittäin tiettyinä vuorokauden- tai vuodenaikana. Vaikutukset voidaan ryhmitellä myös sen mukaan, pystytäänkö niitä ennakoimaan jo etukäteen vai tulevatko ne aitoina yllätyksinä, jolloin ne voidaan tunnistaa vasta jälkikäteen (Gross 2010).

Kuva 2. Erilaisia vaikutusten luokitteluperusteita.

Tahattomia ja haitallisia vaikutuksia, jotka ilmenevät jonkin tavoitellun päävaikutuksen rinnalla, voidaan kutsua sivuvaikutuksiksi. Kaikkein järjestelmällisimmin sivuvaikutuksia on tarkasteltu sairauksien hoidon ja erityisesti lääkkeiden vaikutusten yhteydessä (Tietolaatikko 1). Terveyskirjasto (2014) määrittelee sivuvaikutuksen olevan ”muu kuin tavoiteltu tai odotettu vaikutus, käytännössä usein sama kuin haittavaikutus.” Myös ympäristönsuojelussa sivuvaikutus ymmärretään tyypillisesti jonkin toimenpiteen aiheuttamana haitallisena ja tahattomana seurauksena. Sekä lääketieteessä että ympäristönsuojelussa sivuvaikutus liittyy usein ongelman ratkaisuyrityksen aiheuttamiin seurauksiin. Toisaalta ympäristönsuojelu kokonaisuudessaan voidaan nähdä sivuvaikutuksiin reagoimisena, sillä ympäristöongelmat ovat nimenomaan jonkin ihmistoiminnan haitallisia sivuvaikutuksia.

Oleellista on, että eri toimijoiden näkökulmista saman toimenpiteen vaikutukset voivat näyttäytyä eri tavoin pää- tai sivuvaikutuksina. Tässä raportissa päävaikutuksena pidetään vaikutuksia ympäristönsuojelun edistymiseen.

Vaikutukset voivat ilmentyä eri tavoin yksittäisen toimijan ja koko yhteiskunnan näkökulmista. Oleellisen mittakaavan hahmottaminen on tärkeää, kun tietyn toimenpiteen vaikutuksia yritetään erottaa muista tekijöistä. Osa vaikutuksista voi tulla näkyviin vasta pitkän ajan kuluttua. Tämän takia yksi keskeinen päätös on se, miten pitkä aika vaikutusten arvioinnissa tulisi huomioida. Kun aikajännettä pidentään, voi tulla esiin aivan uudenlaisia historiallisia trendejä, riskejä ja mahdollisuuksia. Esimerkiksi erilaiset yhteiskunnalliset polkuriippuvuudet kehittyvät hitaasti ja ekosysteemeissä saattaa piillä kynnyksarvoja, joiden ylittymisen jälkeen muutokset ovat pysyviä (Lyytimäki 2009). Se, millä tavalla tarkasteltavat vaikutukset rajataan, on vahva kannanotto mahdollisten vaikutusten ominaispiirteistä. Kapeasti rajattu arviointi voi jättää huomiotta jotakin hyvinkin oleellista (Slant ym. 2014).

Vaikutusten arvioinnissa on tiedon lisäksi kyse eri toimijoiden valtasuhteista. Hildén (2007) on tunnistanut kaksi ääripäätä vaikutusten tunnistamiselle arvioinneissa. Yhdessä ääripäässä tarkastellaan kapea-alaisesti säädösten yksityiskohtia, jolloin arviointi toimii vahvojen toimijoiden välineenä varmistaa suunnitelmien toteutuminen ennakoidulla tavalla. Toisessa ääripäässä arvioinnin avulla pyritään täysin avoimesti ja eri näkemykset tasavertaisesti huomioiden etsimään uudenlaisia ja radikaalejakin vaihtoehtoja yhteiskunnallisten muutosten hallintaan. Puhtaasti jompaakumpaa ääripäätä edustavat tapaukset ovat todellisuudessa harvinaisia.

Tietolaatikko 1. Tiikerilääke on sivuvaikutusten klassikko

Pienet siniset pillerit tarjoavat esimerkin myönteisistä sivuvaikutuksista, jotka voivat ilmentyä ennakoinnattomasti. Miesten erektiolääke Viagra oli alun perin sydänvaivoihin aiottu lääke, joka testivaiheessa tunnettiin nimellä sildenafil. Uusien lääkkeiden vaikutukset pitää arvioida luotettavalla tavalla ennen kuin ne saavat myyntiluvan viranomaisilta. Sildenafil osoittautui testeissä tehottomaksi.

Lääketehtäjä tehneet tutkijat kummastelivat aikansa sitä, miksi kokeeseen osallistuneet miehet halusivat jatkaa koelääkkeen käyttöä vaikka oli jo selvää, ettei sen avulla voida ehkäistä sydänkohtauksia. Totuus lääkkeen sivuvaikutuksesta valkeni pian, ja lopulta Viagrasta tuli yksi maailman kaupallisesti tuottoisimmista lääkkeistä.

Ympäristönsuojelun kannalta tarina on merkityksellinen, koska Viagran lääketieteellisesti todistettu teho erektio-ongelmiin auttaa osaltaan uhanalaisten lajien suojelua. Monien suurten ja harvinaisten eläinten ruhonosien, kuten sarvikuonon sarvien ja tiikerin ruumiinosien ajatellaan varsinkin aasialaisessa perinteisessä lääkinnässä parantavan mieskuntoa. Ei ole sattumaa, että tuotenimi Viagra juontuu sanskritin tiikeriä tarkoittavasta sanasta. Viagra ja muut samankaltaiset lääkkeet saattavat osaltaan vähentää luonnon monimuotoisuutta uhkaavan uskomuslääkinnän kysyntää. (Lähteet: Ban 2006; Jay 2010.)

2.2 Vaikutusarviointit politiikan tukena

Yhteiskunnallisia päätöksiä valmisteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää yrittää hahmottaa niiden seurauksia etukäteen. Arvioinneilla tarkoitamme tutkimustietoon tai muuhun mahdollisimman luotettavaan tietämykseen pohjautuvia järjestelmällisiä tietyn toimenpiteen vaikutusten kartoituksia. Arviointeja tehdään sekä etukäteen (*ex ante*) että jälkikäteen (*ex post*). Arviointi voidaan ymmärtää myös jatkuvaluonteisena mukautuvana prosessina, jossa vaikutuksia kartoitetaan yhä uudelleen, toimintaympäristön muutokset huomioiden. Tässä raportissa tarkastelemme ympäristökysymyksiin liittyvää tiedontuotantoa, viestintää ja vuorovaikutusta erityisesti ennako- eli etukäteisarvioinnin näkökulmasta.

Ympäristönsuojelussa vaikutusten kirjo on laaja, eikä kaikkia vaikutuksia yleensä voida tunnistaa luotettavasti ennalta. Tämä ei kuitenkaan tee ennakoarviointia mahdottomaksi. Päätöksenteon tueksi on kehitetty monia erilaisia tapoja hahmottaa mahdollisia vaikutuksia (Lyytimäki 2011; Jääskeläinen ym. 2013; Kauppila ym. 2013). Ongelmana on, että päätöksentekijöillä ei välttämättä ole näistä välineistä tietoa, niitä ei käytetä ajan tai voimavarojen puutteen takia tai niiden antamia tuloksia ei yksinkertaisesti koeta tärkeiksi ja hyödynnetä.

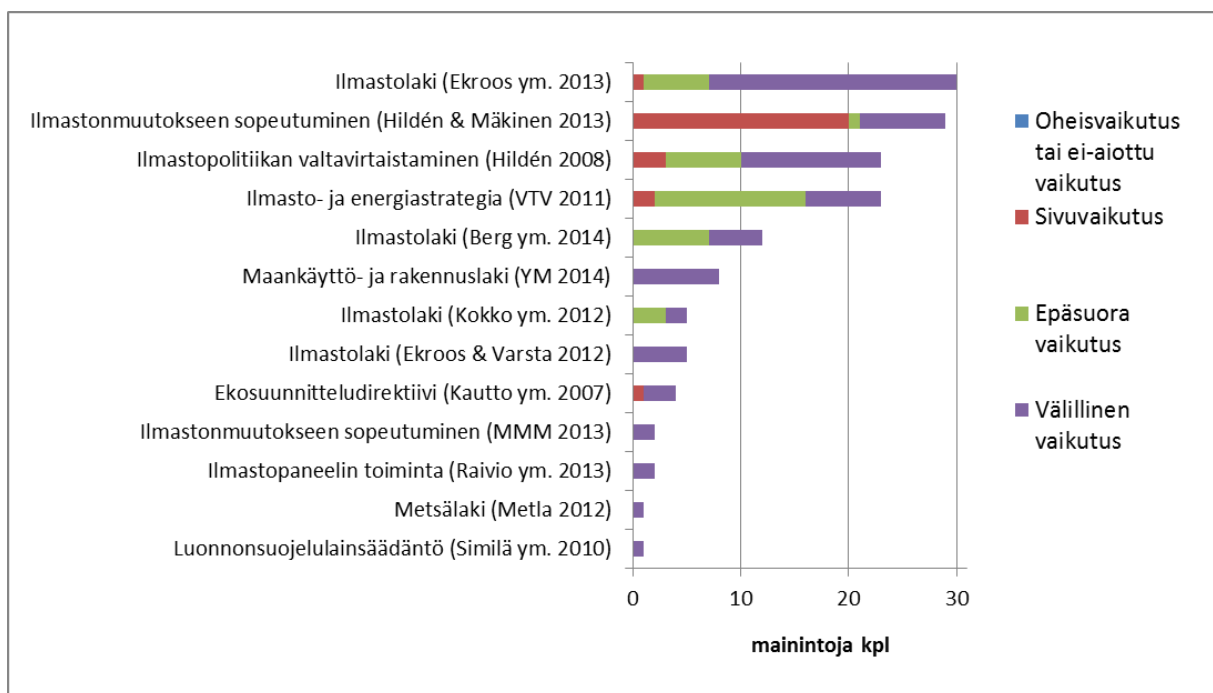
Ympäristökysymyksiin liittyvä ennakoarviointi on vakiintunut yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ympäristövaikutusten arviointimenettelyjä koskevan lainsäädännön myötä (ks. Jantunen & Hokkanen 2010). EU-tasoinen ja suomalainen lainsäädäntö velvoittaa arvioimaan etukäteen sekä yksittäisten merkittävien hankkeiden että laajempien viranomaisten tekemien suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutuksia (YVA-laki 1994; SOVA-laki 2005). YVA- ja SOVA-laeissa ja niihin liittyvissä asetuksissa määritellään, mitkä hankkeet, strategiat ja ohjelmat vaativat ympäristövaikutusten arvioinnin ja kuinka ne tulisi toteuttaa. Myös kaavoitukseen liittyy lakisääteinen vaikutusten ennakkotarkastelu.

YVA-menettely edellyttää hankkeiden ympäristövaikutusten monipuolista arviointia. ELY-keskus on yhteysviranomainen, joka viime kädessä päättää siitä, millaiset vaikutukset arvioinnissa on huomiotava. Ympäristöministeriön verkkosivuilla on esillä tukiaineisto SOVA-arviointien tekemiseen (Paldanius & Tallskog 2005). Aineistossa käsitellään vaikutusten arvioinnin keskeiset periaatteet sekä esitellään käytännön työtä helpottavia työkaluja ja esimerkkejä. Käytännössä arvioinnin tekijällä on suuri vastuu relevanttien vaikutusten tunnistamisesta ja rajauksesta. Rajauksen periaatteita kuvataan ohjeis-

tuksessa yleisellä tasolla (Paldanius & Tallskog 2005, 37). Ohjeissa todetaan, että ”vaikutukset on tunnistettava perusteellisesti ja rajattava siten, että merkittäviä vaikutuksia ei rajaudu arvioinnin ulkopuolelle.” Valittujen vaikutusten yksityiskohtaiseen selvittämiseen annetaan ohjeita, ja esimerkiksi yhteisvaikutukset kehoitetaan huomioimaan.

Mickwitz (2007, 50) määrittelee etukäteisarvioinnin keskeiseksi tehtäväksi kielteisten sivuvaikutusten tunnistamisen: ”Etukäteisarviointi voidaan siten nähdä prosessina, jossa pyritään etukäteen mahdollisimman hyvin selvittämään sivuvaikutuksia, jotta toiminta voidaan suunnitella siten, että kielteiset sivuvaikutukset minimoituvat tai niin, että niitä voidaan kompensoida jollain toisilla toimenpiteillä.” Käytännön arviointitoiminta ei kuitenkaan aina vastaa Mickwitzin määrittelemää ihannetapausta. Hildén (2007, 72) toteaa, että käytännössä etukäteisarvioinnit ovat keskittyneet pikemminkin jo ennalta valittujen keinojen ja tavoitteiden perusteluun ja että erityisen harvoin niissä on käsitelty ei-toivottuja sivuvaikutuksia.

Viimeaikaisissa ympäristöpolitiikan lakialoitteiden vaikutusten etukäteisarvioinneissa ja lakien toteutumisen jälkikäteisarvioinneissa vaikutuksia on kuvattu vaihtelevin termein. Esimerkiksi termiä ”sivuvaikutus” käytetään melko vähän monissa ympäristöalan arvioinneissa, ja vain harvat raportit nostavat mahdollisten sivuvaikutusten selvittämisen yksityiskohtaiseksi tavoitteekseen (Kuva 3). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sivuvaikutukset jäisivät raporteissa kokonaan huomiotta. Niistä voidaan puhua myös muiden termien avulla. On tavallista, että ympäristövaikutukset kokonaisuudessaan hahmotetaan lähtökohtaisesti sivuvaikutuksiksi. Olennaista ei olekaan arvioinnissa käytetty terminologia, vaan se miten laaja-alaisesti arvioinnit pystyvät tunnistamaan erilaisia vaikutuksia.

Kuva 3. Erilaisten vaikutusten luonnetta kuvaavien termien esiintuonti ympäristöpolitiikan arviointiraporteissa. Arvioinneissa käytetty terminologia vaihtelee paljon jo samankaltaisten aihepiirien sisällä.

2.2.1 Vaivaako arviointiähky?

Arviointi on viime vuosikymmeninä lisääntynyt yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Arviointeja tehdään monilla eri sektoreilla moniin eri tarkoituksiin (Tietolaatikko 2). Ne voivat palvella niin välitöntä päätöksentekoa kuin pitkän aikavälin suunnittelua tai aiempien toimien valvontaa. Aihepiirit vaihtelevat hyvin yksityiskohtaisesta ja tarkasti määriteltyyn kohteeseen rajautuneesta vaikutusten arvioinnista laajojen ja epämääräistenkin kehityskulkujen hahmottamiseen ja ennakointiin. Osa arvioinneista on lakisääteisiä – kuten suurille hankkeille YVA-lain perusteella tehtävät ympäristövaikutusten arvioinnit. Osa taas perustuu pelkkään vapaaehtoisuuteen. Arvioinnit voivat olla kokonaan tai osittain julkisia, tai niitä voidaan salata esimerkiksi liikesalaisuuk-sien säilyttämiseksi.

Arviointitoiminnan lisääntyminen on johan-tanut kritiikkiin arviointiähkystä tai arviointi-inflaatiosta, jonka seurauksena päätöksentekijä hukkuu liialliseen tai merkityksettömään tietoon. Arviointiähky voidaan hahmottaa yhtenä laajemman informaatiotulvan aaltona (Hakala 2006). Kun tietoa on ylenpalttisen paljon ja eri tahoilta kohdistuu päätöksentekoon erilaisia velvoitteita, ei yksittäiseen arviointiin ja sen tulosten hyödyntämiseen jää tarpeeksi aikaa ja voimavaroja.

Arviointitiedon määrän lisäksi ongelmalista voi olla tiedon vaihteleva laatu ja ristiriitaisuudet. Erityyppiset arvioinnit tuottavat herkästi yhteismitattomia tai ristiriitaisia toimintasuosituksia, joita päätöksentekijän on vaikea tulkita. Esimerkiksi tietyn ympäristölain yritysvaikutuksia koskeva arviointi voi osoittaa, että laki heikentää yritysten välittömiä ansaintamahdollisuuksia, kun taas ympäristö- ja terveysvaikutusten arviointi osoittaa selviä ekologisia tai kansanterveydellisiä hyötyjä. Tällaisten eri tyyppisten vaikutusten yhdistä-mistä jouduttiin pohtimaan esimerkiksi vuonna 2015 voimaan astuvan niin sanotun rikkidirektiivin yhteydessä (LVM 2014). Tämä säädös asettaa Itämerellä seilaavien laivojen rikki-päästöille entistä tiukemmat rajat, joiden aiheuttamaa välitöntä kustannuslisää tulee verrata terveys- ja ympäristöhyötyihin sekä ns. clean-tech-sektorille syntyviin mahdollisiin taloudellisiin hyötyihin. Vertailua eivät helpottaneet eri eturyhmien julkisuudessa esiin tuomat erilaiset ja tarkoitushakuisesti valitut arviot hyödyistä ja haitoista.

Tietolaatikko 2. Erilaisia politiikkatoimiin liittyviä vaikutusarviointeja

Analyttinen strateginen ympäristöarviointi
Biodiversiteettivaikutusten arviointi
Ilmastovaikutusten arviointi
Yhteisöperustainen ympäristövaikutusten arviointi
Kulttuuriympäristön vaikutusten arviointi
Kumulatiivisten vaikutusten arviointi
Onnettomuusriskien arviointi
Ekologisten vaikutusten arviointi
Talousvaikutusten arviointi
Ekosysteemipalveluiden arviointi
Ympäristöarviointi
Ympäristövaikutusten arviointi
Tasa-arvovaikutusten arviointi
Sukupuolivaikutusten arviointi
Terveyserojen arviointi
Terveysvaikutusten arviointi
Ihmisoikeuksien toteutumisen arviointi
Vaikutusten arviointi
Alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisen arviointi
Integroitu arviointi
Integroitu ympäristöarviointi
Kielivaikutusten arviointi
Metabolisten vaikutusten arviointi
Osallistava vaikutusten arviointi
Politiikka-arviointi
Onnettomuuksien jälkiarviointi
Köyhyyden ja sosiaalisten vaikutusten arviointi
Alueellinen ympäristöarviointi
Alueellinen strateginen ympäristövaikutusten arviointi
Säädösten vaikutusten arviointi
Riskien arviointi
Sektorikohtainen vaikutusten arviointi
Sosiaalisten vaikutusten arviointi
Strateginen ympäristövaikutusten arviointi
Kestävyyssarviointi
Teknologiavaikutusten arviointi
Alueellinen vaikutusten arviointi
Turismivaikutusten arviointi
Haavoittuvuusarviointi
Vesivaikutusten arviointi

Listaus perustuu kansainvälisessä kirjallisuudessa viime vuosina esillä olleisiin arviointeihin. (Lähde: soveltaen Morrison-Saunders ym. 2014).

Vaikutusten monimutkaisuutta ei pidä piilottaa yksinkertaistamalla arviointeja. Päinvastoin, arviointia voi pitää onnistuneena, jos sen tuloksena paljastuu yksinkertaisena pidetyn ongelman todellinen monimutkaisuus. Jos arvioinnit koetaan tärkeiksi, niitä todennäköisesti toteutetaan ja hyödynnetään motivoituneesti, vaikka tulokset olisivatkin monimutkaisia. Jos arviointeja ei koeta aidosti tärkeiksi, ne valmistellaan väkinäisesti ja mahdollisimman vähällä vaivalla eikä selkeistä tuloksista pyritä oppimaan mitään.

Ulkopuolisten arviointien ongelmaksi on esitetty asiantuntemuksen, vallan ja vastuun siirtyminen viranomaisilta ja hallinnolta konsulteille. Tällöin viranomaisten tehtäväksi voi jäädä konsulttien valvominen, jolloin hallinnon oma asiantuntemus ja hiljainen tieto rapautuvat. Samoin on esitetty huoli siitä, että arvioinnin ulkopuolisuus ei takaa riippumattomuutta, koska tilaajalla voi olla mahdollisuus vaikuttaa arvioinnin kysymyksenasetteluun ja tuloksiin. Arviointien tekijöillä voi puolestaan olla kiusaus pyrkiä hyvissä väleissä tilaajan kanssa kriittisyyden kustannuksella. (Kuusela & Ylönen 2013).

Arviointiin voidaan suhtautua jopa vihamielisesti, jos se koetaan uhaksi taloudellisille eduille tai arvovalle, tai jos arvioinnin pelätään johtavan epäeettisiin tai yhteiskunnalle vahingollisiin tuloksiin (Atjonen 2007). Pahimmillaan vaikkapa koulujen arviointi voi johtaa syvenevään epätasa-arvoon oppilaiden mahdollisuuksissa saada hyvää opetusta.

Ennakoarviointia voidaan vastustaa myös sen takia, että sen katsotaan tarpeettomasti hidastavan suunnitelmien ja päätösten toteuttamista. Tällöin arviointi nähdään osana liiallista ja ylibyrokraattista hallintointia. Onkin totta, että hidas arviointi voi estää nopeat päätökset. Toisaalta se myös estää nopeiden virheiden tekemisen. Esimerkiksi tuulivoimaloiden vaatimien arviointien on kritisoitu estävän uusiutuvan energian käyttöönottoa Suomessa. Tuulivoimaloiden vaatimat selvitys- ja suunnitteluprosessit on koettu raskaiksi, pitkäkestoisiksi ja paljon voimavaroja vaativiksi ja joissakin tapauksissa päällekkäistä työtä aiheuttaviksi (TEM 2014, 18).

Päätösten ja säädösten valmistelun hitaus mahdollistaa harkinnan ja vaikutusten tutkailun eri näkökulmista, jolloin mahdollisilta kalliilta tai peruuttamattomilta virheilta voidaan välttyä. Kun nopeasti tehtyjä virheitä ei synny, niitä ei myöskään tarvitse korjata. Kansanedustaja Tarja Cronberg vaati jo vuonna 2008 erityistä aikapolitiikkaa lisääntyvän kiireen ja hätäisten päätösten vastalääkkeeksi. ”Aikapoliittikka tarkoittaa sitä, että lakeja säädettäessä ja hallintoa viilattaessa mietitään päätösten aikavaikutuksia.” Tämän ehdotuksen mukaisesti lääke arviointiähyyn ei löydy arvioinnin vähentämisestä, vaan uudenlaisista arvioinneista.

2.2.2 Asiantuntijoiden eväitä arviointiviestintään

SiHa-hanke järjesti 25.8.2014 Suomen arviointiyhdistyksen jäsenille työpajan otsikolla *Arvioinnin sivuvaikutukset hallintaan: Millainen keskustelu edistää laaja-alaista arviointia?*³ Työpajassa keskusteltiin siitä, millaiset vaikutukset jäävät politiikkavaikutusten arvioinneissa vähälle huomiolle sekä millaisia ennakoimattomia vaikutuksia itse arvioinneilla voi olla päätöksentekoon. Lisäksi pyrittiin paneutumaan siihen, että millainen viestintä ja vuorovaikutus auttaa tai haittaa sivuvaikutuksista keskusteltaessa. Alle on koottu työpajassa esitettyjä näkemyksiä erityisesti vuorovaikutuksen ja viestinnän näkökulmasta.

Erilaiset arvioinnit tarjoavat erilaisia lähtökohtia viestinnälle ja vuorovaikutukselle (Taulukko 1). Osallistujat totesivat, että vaikutusten arvioinnit ovat lähtökohtaisesti sivuvaikutusten hahmottamista, vaikka sivuvaikutuksia sanana ei mainittaisi. On tavallista puhua epäsuorista vaikutuksista ja välillisistä vaikutuksista, tai vain erilaista vaikutuksista yleisemmin. Arviointien haasteena pidettiin sitä, että eri osapuolilla voi olla hyvin erilaiset näkemykset siitä, mitkä ovat tietyn toiminnan päävaikutuksia ja mitkä sivuvaikutuksia. Vaikutusten kokonaiskirjon tunnistamisessa pidettiin tärkeänä, että arvioinnissa valotetaan laajasti arvioitavaa aihepiiriä ja kerrotaan avoimesti eri vaikutuksiin liittyvistä epävarmuuksista. Ennakoimattomien vaikutusten tunnistamista pidettiin keskeisenä arvioinnin tehtävänä.

³ Tilaisuuteen osallistui kuusi Suomen arviointiyhdistyksen (SAY) jäsentä ja kaksi arviointeihin perehtynyttä tutkijaa Suomen ympäristökeskuksesta sekä tilaisuuden järjestäjät. Tilaisuuden ohjelma ja esitelmät löytyvät Suomen arviointiyhdistyksen sivuilta:

<http://www.sayfes.fi/toiminta/keskustelufoorumit/foorumit+2014/arvioinnin+sivuvaikutukset+hallintaan/>

Taulukko 1. Arvioinnin erilaisia lähtötilanteita. Suluissa on esitetty arviointiprosessin tuottamia mahdollisia viestinnällisiä reaktioita (Lähde: soveltaen Hildén 2014).

	Vaikutukset helposti etukäteen tunnistettavia	Vaikutuksia vaikea tunnistaa etukäteen
Vakiintuneita arviointimenetelmiä ja aineistoja on olemassa	Arviointi luonteeltaan normaalia laadunhallintaa (<i>"no tähän jo tiedettiin..."</i>)	Arvioinnissa sokeita pisteitä, jotka paljastuvat jälkikäteen (<i>"mitä minä sanoin..."</i>)
Arviointimenetelmät kehittymättömiä tai aineistot vaikeasti löydettävissä	Arviointi luonteeltaan laadullista kuvausta, eri näkökulmia yhdistävää (<i>"mutta missä ovat todisteet?"</i>)	Arviointi teknisesti vaikeaa, virheiden ja keskustelun kärjistymisen mahdollisuus suuri (<i>"siis mitä ihmettä?"</i>)

Arviointeja pidettiin hallinnon oppimisen välineinä ja arviointitiedon välittämistä ja hyödyntämistä arviointiprosessien tärkeinä vaiheina. Osallistujien mukaan hyviäkään arviointeja ei läheskään aina käytetä edistämään institutionaalista oppimista. Arvioinnit muodostavat parhaassa tapauksessa ”oppimiskehän”, jossa arvioinneissa tuotettu tieto karttuu ja lisää tilaajan ymmärrystä arvioitavan asian vaikutuksista. Erityisesti ennako- ja jälkiarviointien yhdistämistä oppimista tukeviksi rakenteiksi pidettiin tärkeänä. Myös vanhojen prosessien jälkiarviointit voivat tarjota oleellisia oppeja käynnistyville prosesseille, mutta tämän tyyppinen arviointitiedon käyttö nähtiin vähäiseksi.

Kotimaisissa arviointikäytännöissä nähtiin olevan vain vähän tällaisia oppimista edistäviä rakenteita. Tämän takia arvioinnit jäävät helposti yksittäisiksi hankkeiksi, jotka eivät kerrytä laajempaa ymmärrystä aihepiiristä. Esimerkiksi maankäytön suunnittelussa tehdään yksityiskohtaisia ennakoarviointeja, mutta seurataan harvoin toteutunutta kehitystä jälkikäteen. Euroopan unionin ilmastopolitiikan toteutuksessa on arvioitu yksityiskohtaisesti etukäteen eri toimenpiteiden vaikutuksia päästöihin, mutta niiden tosiasiallisia vaikutuksia ei juuri ole seurattu jälkikäteen. Myöskään Suomessa ei ole tehty systemaattista seurantaa ilmasto- ja energiastrategioiden toimenpiteiden vaikutuksista. Sen sijaan uuden strategian yhteydessä on toteutettu uusi ennakoarviointi ilman kattavaa edellisen strategian toimivuuden arviointia.

Vaikutusten luonteen nähtiin vaikuttavan siihen, kuinka ne huomioidaan arvioinnissa. Kvantitatiivisen tiedon ajateltiin korostuvan arvioinneissa. Vaikutukset, joita voidaan mitata numeerisesti, näyttävät helposti merkittävämpinä kuin laadulliset kuvaukset. Eräs osallistuja totesi kärjistäen, että ”jos ongelmasta ei ole lukua, ongelmaa ei ole olemassa.” Osallistujat pitivät tärkeänä, että arviointien laadullisia kuvauksia kehitettäisiin paremmiksi, jotta erilaisista vaikutuksista voitaisiin viestiä kattavammin.

Hyvää vuorovaikutusta ja viestintää pidettiin edellytyksenä arvioinnin onnistumiselle. Erityisen tärkeäksi koettiin arvioinnin tekijän ja tilaajan välinen avoin vuorovaikutus. Jos tilaaja määrää hyvin tarkasti mitattavat asiat, ei arvioinnin tekijä pysty välttämättä ottamaan mukaan oleellisia pitämiään vaikutuksia. Tarkkaan etukäteen ohjeistettu arviointi ei myöskään todennäköisesti nosta uusia yllättäviä ilmiöitä esiin. Tällöin tuloksia voidaan herkästi kritisoida ennalta arvattaviksi. Haasteeksi nähtiin myös liian kiireiset aikataulut. Nopea tarjousten valmistelu ja arvioinnin toteutus eivät jätä riittävästi aikaa hyvään vuorovaikutukseen.

Toisissa tapauksissa arvioitavat vaikutukset ja niiden kriteerit päätetään tilaajan ja arvioijien välisissä keskusteluissa. Tärkeänä pidettiin sitä, että tilaaja ja arvioitsija tarkastelisivat yhdessä arviointikriteerejä prosessin aikana. Tällöin mahdolliset välilliset ja välittömät vaikutukset ja erilaiset vaikutusketjut voidaan käydä läpi. Työpajan osallistujilla oli monenlaisia kokemuksia vuorovaikutuksesta tilaajien kanssa. Joissakin tapauksissa arvioinnin tilaaja oli aluksi ollut eri mieltä arvioinnissa esiin nousseen näkemyksen kanssa, mutta keskustelujen jälkeen tämä ”väärä” näkökulma oli huomioitu. Toisissa tapauksissa ennako-oletusten vastaisiin tuloksiin oli suhtauduttu suurella varauksella.

Arvioinnin poliittisuus nähtiin arviointitoiminnalle tyypillisenä haasteena. Todettiin, että arviointitietoa voidaan käyttää poliittisten kiistojen välineenä, vaikka itse arviointien toteutuksessa pyrittäisiin puolueettomuuteen. Arviointien tilaajat tekevät arvopohjaisia valintoja ja ovat keskeisessä roolissa valitessaan arvioinnin kohteita. Joissain tapauksissa tilaajat voivat myös olla haluttomia hyväksymään yllät-

täviä tai omien intressien vastaisia tuloksia. Erityisesti arviointeihin tottumattomilla tilaajilla ja hallinnaloilla todettiin olevan muita useammin vaikeuksia hyväksyä yllättäviä arviointituloksia.

Arviointitulosten käyttö saattaa yllättää myös arvioinnin tekijän, joka voi havaita leimautuvansa poliittisen kiistan osapuoleksi eikä neutraaliksi arvioitsijaksi. Osallistujat olivat yksimielisiä siitä, että hyvään arvioinnin etiikkaan kuuluu, että arvioinneissa nostetaan esiin myös ristiriitaiset tai tilaajan näkökulmasta vaikeat tulokset. Osapuolten on varauduttava siihen, että arviointitiedon käyttö yhteiskunnallisessa keskustelussa ei ole aina arvioinnin tekijän – tai edes arvion tilaajan – kontrolloitavissa.

2.3 Vaikutuksista pitää viestiä

Arvioinnissa on kyse tiedon tuottamisesta, mutta myös tuotetun tiedon viestimisestä. Erityisesti mediaviestinnässä arviointituloksista voi syntyä yksipuolisia ja harhaanjohtaviakin mielikuvia. Näiden oikaiseminen jälkikäteen on vaikeaa tai jopa mahdotonta, jos virheelliset tiedot ovat päässeet jo leviämään julkisuuteen. Mediayhteiskunnassa tiedotusvälineet kilpailevat uutisoinnin nopeudella, jolloin tietojen laadun tai oikeellisuuden varmistamiseen ei aina ole mahdollisuutta eikä välttämättä haluakaan (Seppänen & Väliaverron 2012; Tietolaatikko 3). Sosiaalinen media mahdollistaa jopa pelkkiin perättömiin huhuihin perustuvien väitteiden nopean leviämisen ja keskustelupalstoilla on mahdollista levittää harhaanjohtavaa tietoa nimettömyyden suojassa. Verkossa on myös helppo tietoisesti ohjata keskustelua varsinaisesta puheenaiheesta epäoleellisuuksiin.

Toisaalta nopeasti kehittyvät sähköisen viestinnän uudet kanavat ja välineet mahdollistavat entistä kattavamman tiedonkeruun, uusien näkökulmien esiintuonin ja reaaliaikaisen keskustelun eri toimijoiden välillä. Esimerkiksi Otakantaa.fi-palvelu ja kyselypalvelu Harava mahdollistavat monipuolisen tiedonkeruun kansalaisten näkemyksistä.⁴ Internetiä käyttäviltä ihmisiltä voidaan kysyä varsin vaivattomasti esimerkiksi siitä, millaiset vaikutukset ovat heidän arkielämässään oleellisia tai vähemmän oleellisia. Tällainen tieto on arvokasta sinänsä, mutta se myös auttaa arvioinnin tilaajia ja toteuttajia suunnittelemaan viestintää siten, että se saa aikaan hedelmällistä vuorovaikutusta.

Arvioinnin tekijöiden pitää pystyä viestimään tuloksistaan ymmärrettävästi päätöksentekijöille ja yhä useammin myös suurelle yleisölle. Voidaan puhua erityisestä arviointiviestinnästä, joka muistuttaa tiedeviestintää. Kummankin tavoitteena on luoda mahdollisimman luotettavaan tietoon perustuvaa ymmärrystä päätöksenteon pohjaksi. Tietopohjan laajuus on tärkeä ero arviointi- ja tiedeviestinnän välillä. Arviointiviestintä perustuu vertaisarvioitun tutkimustiedon lisäksi myös muulle tiedolle, kuten asiantuntijoiden kokemukseen perustuville näkemyksille ja matemaattisten mallinnusten tuloksiin.

Kansallinen tiedeviestinnän toimintaohjelma (TJNK 2013) määrittelee tiedeviestinnän yleiskäsitteeksi, joka kattaa tiedon välittymisen tieteenalan sisäisestä keskustelusta (intraspesialistinen tiedeviestintä) tieteenalojen ja asiantuntijoiden väliseen kommunikaation (interspesialistinen tiedeviestintä), viestintään opetuksessa (pedagoginen viestintä) ja yleistajuiseen viestintään (populaari viestintä).

Arvioinneissa kyse voi olla kaikista tiedeviestinnän muodoista. Arvioinneissa käytettävä tietopohja perustuu tieteenalojen sisäiseen keskusteluun, mutta useimmiten arvioinnin valmistelussa oleellisin vaihe on eri tieteenalojen tulosten yhdistäminen ja vertailu. Parhaimmillaan arviointi tekee tutkimusten tulokset, rajoitukset ja epävarmuudet ymmärrettäviksi myös muille kuin alan erikoisasiantuntijoille. Arvioinnin tulosten hyödyntämisessä oleellista on toimijoiden kyky oppia, vaikka kyse ei suoraan olisi koulutuksessa tapahtuvasta opetuksesta. Kansalaisten tiedonsaanti eli populaari tiedeviestintä on myös keskeinen osa monia arviointeja.

Yleistajuinen viestintä on tärkeää, sillä juuri sen avulla tutkimustieto välittyy yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja ihmisten arkeen (Lyytimäki & Palosaari 2004). Kuten ilmastoviestinnän tutkija Maxwell Boykoff (2009) on todennut, vain harvat aloittavat aamunsa kupillisella kahvia ja tuoreimmalla tieteellisellä raportilla. Aamukahvillakin tutkimustieto kuitenkin voi olla läsnä niin sanomalehden sivuilla kuin sosiaalisen median päivityksissä.

Tiede- ja arviointiviestintä auttaa erityisesti päätöksentekoa, jossa pyritään selviytymään niin sanoituista ilkeistä ongelmista (wicked problems, Rittel & Webber 1973). Ne ovat epävarmuuden ja erimielii-

⁴ Otakantaa: <http://www.otakantaa.fi>

SADe-ohjelmaan kuuluva Harava-kyselypalvelu: <http://www.eharava.fi>

syyden leimaavia, koko ajan muuttuvia kysymyksiä, joihin ei ole löydettävissä etukäteen varmasti toimivaksi tiedettyjä ratkaisuja. Ilmastonmuutos on tyypillinen ilkeä ongelma, jonka ratkaisu vaatisi nopeita ja yhteiskunnan monilla sektoreilla tehtäviä päätöksiä, mutta jota koskeva tieto on epävarmaa.

Monet muutkin ympäristökysymykset ovat luonteeltaan sellaisia, että tutkimus ei anna niihin selvää kertaluonteista ratkaisua. Yleensä päätöksiä joudutaan pohtimaan monista eri näkökulmista, jotka eivät ole yhteismitallisia tai edes vertailukelpoisia. Monista aiheista on olemassa niin paljon tietoa, että päätöksentekijä voi joko tietoisesti tai tiedostamattaan käyttää tietoa valikoivasti jo ennakoitua muodostetun kannan tueksi.

Yhä useammin päätöksentekijä joutuu kohtaamaan väittelyn siitä, edustavatko arvioinnin tulokset tai tutkimustieto ”oikeata” tietoa. Ilmastonmuutosta koskeva keskustelu kuvaa osuvasti sitä, miten arviointeihin ja tutkimustuloksiin liittyviä aitoja epävarmuuksia on vaikea erottaa tarkoitushakuisesta väärinajattelusta (Dunlap 2013). Pienikin joukko aktiivisia toisinajattelijoita voi vaikuttaa näkyvästi keskusteluun riippumatta siitä, onko toisinajattelulle tutkimustietoon pohjautuvia perusteita.

Päätöksentekijälle tilanne on hankala erityisesti silloin, kun epävarmuuksia sisältävän yhteismitattoman tiedon varassa pitäisi tehdä päätöksiä, jotka aiheuttavat välittömästi uusia kustannuksia, rajoittavat toiminnan mahdollisuuksia tai kohdistuvat epätasa-arvoisesti eri ihmisryhmiin. Ilmastonmuutokseen on ollut vaikea puuttua riittävän jämyä osin siksi, koska muutosten vaikutuksista ei ole varmaa tietoa ja pahimmat vaikutukset todennäköisesti ilmenevät vasta vuosisatojen päästä. Sen sijaan kustannukset näkyvät heti ja ne kohdistuvat yksittäisiin toimijoihin, jotka usein kykenevät äänekkääseen kritiikkiin. Yksi tiedeviestinnän keskeisimmistä tehtävistä onkin konkretisoida, millaisiin pitkän aikavälin vaikutuksiin nykyhetken päätökset voivat johtaa.

Tässä raportissa keskeinen taustaoletus on se, että hitaasti kertyvä, epävarmuuksia sisältävä ja monia tulkintoja mahdollistava tutkimukseen pohjautuva tieto on rajoituksistaan huolimatta paras mahdollinen pohja yhteiskunnalliselle päätöksenteolle. Paraskaan tieto ei kuitenkaan muutu hyväksi yhteiskunnalliseksi päätöksiksi itsestään tai automaattisesti. Kattavasti erilaiset vaikutukset huomioivaan päätöksentekoon tarvitaan sekä tiedon tuottamistapojen kehittämistä että toimivaa viestintää ja vuoro-vaikutusta. Arvioinnit ovat yksi keskeinen tiedon tuottamisen, jalostamisen ja välittämisen tapa.

Tietolaatikko 3: Nopean uutisoinnin harha-askeleita

Uutistoimisto Reuters välitti marraskuussa 2013 uutisen, jonka mukaan uudentyyppiset ja energiatehokkaat henkilöautojen bensiinimoottorit voivat aiheuttaa jopa 1000-kertaisesti enemmän hiukkaspäästöjä kuin vanhat moottorit (Reuters 2013). Suomessa aiheesta uutisoi tiettävästi ensimmäisenä Kauppalehti (2013) ja uutisen välitti muun muassa autoiluun erikoistunut Tuulilasi (2013).

Uutisointi kyseenalaisti liikenteen ympäristöpolitiikan viime vuosien keskeisimmän tavoitteen, hiilidioksidipäästöjen vähentämisen. Uutisoinnissa käytettiin värikkäitä ja kärjekkäitä ilmaisuja. Kauppalehti leimasi energiatehokkaat moottorit ”muodiksi” ja väitti tutkimustiedon osoittavan ne syövälle altistaviksi ”todellisiksi myrkkypommeiksi”. Uutisoinnin perusteella näytti siltä, että ympäristöpolitiikan sivuvaikutuksena oli syntynyt suuri terveysriski.

Uutisen taustalla ollut tietolähde ei tukenut uutisoinnissa esitettyjä rajuja tulkintoja. Reutersin esittämää tietoa 1000-kertaisesta hiukkaspäästöjen kasvusta ei mainita lainkaan raportissa, johon uutinen viittaa (Köhler 2013). Raportin sijaan tieto oli ilmeisesti peräisin raportin tilanneen Transport & Environment (2013) -järjestön taustatiedotteesta, jossa todetaan että ”suoraruiskutusmoottorit aiheuttavat tyypillisesti 10–40 kertaa enemmän hiukkaspäästöjä (massalla mitattuna) kuin epäsuoraan ruiskutukseen perustuvat moottorit ja lukumääräisesti yli tuhatkertaisesti hiukkaspäästöjä.” Tälle väitteelle ei esitetä taustatiedotteessa mitään lähdetä.

Uutisoinnissa oli muitakin epätarkkuuksia. Reutersin uutisessa oli kommentti, jonka mukaan autot ovat suurin ilmansaasteiden lähde Euroopassa ja että 90 % eurooppalaisista altistuu haitallisille hiukkaspäästöille. Reutersin uutinen väitti, että kommentti on peräisin raportista, mutta siitä ei löydy tällaista tietoa. Kommentin antaja ei myöskään ollut raportin kirjoittaja, vaan taustatiedotteessa lisätietojen antajaksi mainittu Transport & Environment -järjestön edustaja.

Reutersin uutinen näyttääkin perustuvan ensisijassa lehdistötiedotteeseen ja vain osittain uutisessa mainittuun lähteeseen. Tällainen tiedotteisiin vahvasti perustuva journalismi on nykyään yleistä (Juntunen 2011). Lisäksi uutisoinnissa luotu mielikuva tutkimuksesta on harhaanjohtava, sillä kyse ei ollut vertaisarvioidusta tutkimuksesta, vaan internetissä julkaistusta raportista, jossa kerrottiin laboratoriotestien tuloksista. Kyseessä oli siis pikemminkin selvitys kuin tutkimus.

Uutisointi ei antanut lukijalle edellytyksiä arvioida esitettyjen tietojen luotettavuutta. Myös mahdollisten hyötyjen ja haittojen mittasuhteiden arviointi oli uutisoinnin perusteella hyvin vaikeaa. Terveysriskejä korostanut otsikointi jätti varjoonsa maininnat siitä, että päästöjä on helppo vähentää halpojen hiukkassuodattimien avulla.

Keskustelun käynnistäneen ympäristöjärjestön kannalta viestintä onnistui vain osittain. Ongelma sai julkisuutta, mutta järjestön viesti ongelman helposta ratkaisusta jäi vähälle huomiolle. Järjestön taustatiedotteessa korostetaan, että bensiinimoottoreiden hiukkassuodattimien avulla hiukkasten määrää voidaan vähentää yli tuhatkertaisesti. Kokonaan huomiotta uutisoinnissa jäi taustatiedotteessa esitetty huoli siitä, että autovalmistajat mahdollisesti säätävät autoja niin, että päästöt laboratoriotesteissä ovat vähäisempiä kuin päästöt normaaliajossa.

Esimerkki kertoo yleisemminkin tiedeviestinnän haasteista. Media hyödyntää runsaasti lehdistötiedotteita, eikä toimittajilla useinkaan ole aikaa eikä asiantuntemusta kyseenalaistaa tiedotteissa esitettyjä tietoja. Vain harvoissa tiedotusvälineissä on ympäristökysymyksiin erikoistuneita toimittajia. Toimittajilla ei siksi aina ole tarvittavaa erikoistietämystä, jota tarvitaan relevanttien kriittisten kysymysten esittämiseen, eikä aikaa näiden kysymysten esittämiseen.

”Muotiin tulleet vähän kuluttavat, mutta tehokkaat pienet bensiinimoottorit ovat tuoreen tutkimuksen mukaan todellisia myrkkypommeja. Niiden hiukkaspäästöt altistavat etenkin syöväälle.”

Kauppalehti 29.11.2013

3 Kansalaiskysely sääntelyn koetuista ongelmista ja vaikutuksista

Kansallisten lakien ja asetusten valmistelussa pyrkimyksenä on arvioida mahdollisimman hyvin vaikutukset, joita niiden toteutuksesta seuraa. Lakeja ei myöskään lähdetä valmistelevaan harkitsematta, vaan jokaisella lailla pyritään kehittämään yhteiskuntaa tietoisesti parempaan suuntaan, vastaamaan johonkin havaittuun ongelmaan tai ehkäisemään ongelmia ennakolta.

Kansalaisilla voi olla lakien ja asetusten tarpeellisuudesta erilaisia näkemyksiä kuin lainsäätäjillä. Tämä on luonnollista, sillä lakeja säättävät poliitikotkaan eivät yleensä ole yksimielisiä lainsäädännön sisällöstä tai toteutustavoista.

Kansalaisviestintä on tärkeää. Viestintää tarvitaan tuomaan sääntelyn tarkoitus totuudenmukaisesti ja kattavasti esiin. Toisaalta tarvitaan myös viestintää, jonka avulla kansalaisten näkemykset tulevat päätöksentekijöiden tietoon. Pelkkä neljän vuoden välein tapahtuva äänestäminen antaa poliitikolle kovin vähän tietoa siitä, ovatko päätökset kansalaisten mielestä hyviä vai huonoja. Toimivaan poliittiseen keskustelukulttuuriin kuuluu muunkin kansalaispalautteen huomiointi.

Myös hyvään viranomaiskäytäntöön kuuluu se, että kansalaisille viestitään ymmärrettävästi ja että kansalaisten perusteltu kritiikki ja kehittämis ehdotukset huomioidaan. Oleellista on, että viestintäkanavat ovat auki kaikkiin suuntiin ja että kaikilla toimijoilla on kyky hyödyntää saatavilla olevaa informaatiota. Näiden tavoitteiden toteutuminen ei ole itsestään selvää.

SiHa-hankkeessa toteutettiin kansalaiskysely, jolla pyrittiin selvittämään, millaiset ympäristösäädökset kansalaiset kokevat ongelmallisimmiksi ja miten kansalaiset perustelevat näkemyksiään. Sen avulla yritettiin hahmottaa ympäristösääntelyn tahattomia vaikutuksia kansalaisten näkökulmasta. Kyselyn toteutustapa ja keskeiset tulokset on esitelty seuraavissa luvuissa. Vastausten kautta pohdimme sitä, missä määrin kansalaiskritiikki johtuu viestinnän ja vuorovaikutuksen koetuista puutteista. Lisäksi vastausten avulla voidaan hahmottaa sitä, miten viestintää tulisi kehittää jotta sääntelyn vaikutuksista piiriyisi mahdollisimman kattava ja realistinen kuva niin kansalaisille kuin päätöksentekijöillekin.

3.1 Mitä ja miten kysyttiin?

Ympäristösäädösten ongelmia käsittelevä kysely toteutettiin sähköisenä lomakekyselynä. Kysely toteutettiin verkkopohjaisella Webropol-alustalla suomeksi ja ruotsiksi (Liitteet I ja II). Kysely oli avoinna vastaajille 24.9.–8.10.2014 välisenä aikana.

Aiempien kyselyjen antamien kokemusten perusteella keskeinen tavoite oli pitää kysely tiiviinä (esim. Rinne & Lyytimäki 2012). Tällä pyrittiin vähentämään tahallisia ja tahattomia keskeytyksiä. Verkkokyselyissä vastaajien määrä jää herkästi vähäisemmäksi kuin vastaavanlaisissa perinteisessä lomake- tai puhelinkyselyssä (Fan & Zheng 2010). Erityisesti pitkä verkkokysely voi jäädä kokonaan kesken tai vastaajan kiinnostus voi herpaantua, jolloin vastauksista tulee pikaisesti tehtyjä ja harkitsemattomia.

Kyselyyn vastaaminen edellytti vastaajilta tiettyjen pakollisten taustatietojen täyttämistä. Kysyttäviä asioita olivat ikä, sukupuoli, asuinpaikka, koulutustausta ja vastaajan kannattama puolue. Vastaajille kerrottiin etukäteen, että he voivat jättää vastauksen nimettömänä. Taustatietojen pakollisuudella pyrittiin varmistamaan aineiston analyysissä tarpeellisten tietojen saatavuus ja vähentämään pilailumielessä annettujen vastausten määrää.

Varsinaisessa kyselylomakkeessa oli kaksi avointa kysymystä:

1. Mikä on mielestäsi ongelmallisin ympäristönsuojelun säädös?

2. *Perustelut. Kerro lyhyesti miksi tämä säädös on mielestäsi kohtuuton tai kokonaan turha? Aiheuttaako säädös mielestäsi vääranlaisia vaikutuksia? Kuka siitä kärsii tai millaista haittaa se aiheuttaa? Kerro myös, jos säädös synnyttää mielestäsi epäoikeudenmukaisia hyötyjä?*

Kysely valmisteltiin syyskuun 2014 aikana. Sähköinen kyselylomake luotiin verkkopohjaiselle Webropol-alustalle. Kyselyn luonnosversiota testattiin etukäteen hankkeen sisäisesti sekä muutamilla yksityishenkilöllä ja sitä muokattiin edelleen palautteen perusteella ennen julkaisua.

Kyselylle luotiin hankesivu oikeusministeriön ylläpitämälle Otakantaa.fi-sivustolle⁵, joka kuuluu laajempaan Demokratia.fi-verkkopalvelukokonaisuuteen. Sivuston päämäärä on lisätä kansalaisten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia päätöksenteossa, ja sen alla on Otakantaa.fi-sivuston lisäksi myös Kansalaisaloite.fi-, Kuntalaisaloite.fi- ja Lausuntopalvelu.fi-sivustot.

Otakantaa.fi-sivulla kerrottiin lyhyesti kyselyn taustat ja rakenne. Sivun toimi eräänlaisena kyselyn etusivuna, jolla oli helposti muistettava lyhytosoite (Liitteet III ja IV)⁶. Yksinkertaisen lyhytosoitteen avulla pyrittiin lisäämään vastauksien määrää. Kyselykutsun leviämistä edisti se, että etusivu oli mahdollista jakaa helposti sosiaalisessa mediassa (esim. Facebookissa ja Twitterissä). Kyselyn jälkeen etusivulla voitiin esittää linkki kyselyn yhteenvetoon ja aihepiiriin liittyviin lisätietoihin.

Kyselystä tiedotettiin sekä perinteisen että sosiaalisen median kautta. Suomen ympäristökeskus julkaisi suomenkielisen lehdistötiedotteen perjantaina 24.9.2014 ja ruotsinkielisen tiedotteen 25.9.2014 (Liitteet V ja VI). Lisäksi tiedote julkaistiin Suomen ympäristökeskuksen Facebook-sivulla ja Twitter-tilillä. Tieto kyselystä levisi sosiaalisen median kautta, mutta kattavaa tietoa leviämiskeinoista ja -kohteista ei ole mahdollista saada. Perinteisistä medioista ainakin Maaseudun Tulevaisuus-lehti julkaisi kyselystä kertovan lyhyen haastattelun Päivän kysymys -palstalla 25.9.2014.

Kyselyssä ei pyritty tilastolliseen yleistettävyyteen koko väestön suhteen ja sen tuloksiin on syytä suhtautua suuntaa-antavina. Kyselyn päämäärä oli kartoittaa yleisellä tasolla sitä, minkä tyyppisiä näkemyksiä ja kokemuksia ympäristösääntelyn ongelmista on olemassa. Kyselyn tavoitteena ei siis ollut tutkia sitä, mikä on kaikkien suomalaisten keskuudessa ongelmallisimmaksi koettu yksittäinen säädös. Tällaisten johtopäätösten tekemistä vaikeuttaa esimerkiksi se, että kyselykutsu on voinut levitä joidenkin eturyhmien keskuudessa, jolloin vastauksissa painottuvat tämän eturyhmän näkemykset. Lisäksi verkkopohjainen kysely sulkee jo lähtökohtaisesti ulos ne henkilöt, jotka eivät halua tai pysty käyttämään tietoverkkoja.

Kyselyn tulokset kertovat tiettyjen vastaajaryhmien – eivät kaikkien kansalaisten – näkemyksistä. Yksittäisetkin vastaukset voivat olla arvokkaita, sillä ne tuovat esiin ihmisten omia kokemuksia ja näkemyksiä, jotka ovat tärkeä osa ympäristönsuojelua demokraattisessa yhteiskunnassa. Avoin verkkokysely voi myös nostaa esiin sellaisia näkemyksiä, joita ei tule esiin muodollisessa säädösten valmistelussa tai arvioinneissa.

3.2. Ketkä vastasivat?

3.2.1 Vastaajien taustatiedot

Kysely suunnattiin kansalaisille mahdollisimman laaja-alaisesti. Kyselyyn ei kutsuttu vastaajia kohdistetusti mistään tietystä kohderyhmästä. Kuka tahansa internetin käyttäjä pystyi vastaamaan kyselyyn sen ollessa avoinna.

Vastausten kokonaismäärä oli 439. Kahdesta vastauksesta taustatiedot olivat jääneet kirjautumatta, joten vastaukset jouduttiin jättämään pois aineistosta. Lopullinen vastausten määrä oli siten 437.

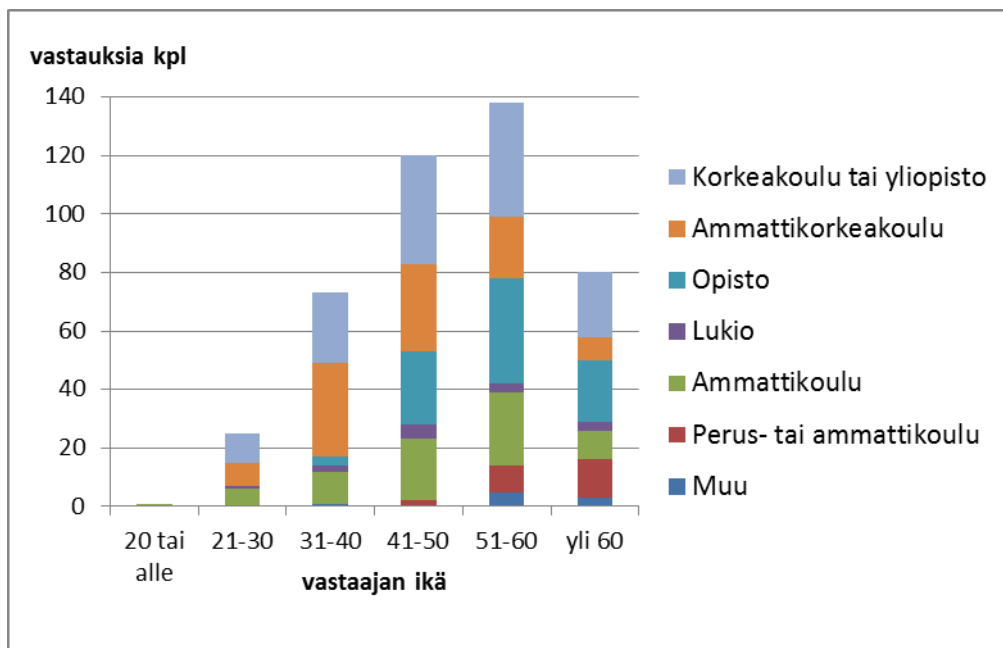
Yli puolet vastauksista saatiin kolmen ensimmäisen päivän aikana, heti kyselyn avautumisen ja siitä tiedottamisen jälkeen. Ensimmäisenä päivänä vastausten lukumäärä oli 98, toisena 93 ja kolmantena 46. Sen jälkeen vastauksia tuli 3–28 vuorokaudessa.

⁵ <https://www.otakantaa.fi>

⁶ Suomenkielinen: www.otakantaa.fi/ymparistosaadokset; ruotsinkielinen: www.otakantaa.fi/miljobestammelser

Vastaajista 70,0 % oli miehiä. Nuorin vastaaja oli 19-vuotias ja vanhin 76-vuotias. Vastaajien keski-ikä oli 49,7 vuotta, eli vajaat kymmenen vuotta enemmän kuin kaikkien suomalaisten keski-ikä. Eriytyisesti kaikkein iäkkäimpien, yli 60-vuotiaiden vastaajien suhteellisen suuri osuus (16,9 %) on huomionarvoista, koska tässä väestöryhmässä internetin käyttäjien osuus on kaikkein pienin.

Vastauksista 5,3 % annettiin ruotsin kielellä. Vastaajien koulutustaso oli varsin korkea (Kuva 4). Korkeakoulu- tai yliopistotasoinen koulutuksen saaneita oli miltei kolmasosa (30,2 %) vastaajista. Ammattikorkeakoulutasoinen koulutus oli yli viidesosalla (22,7 %).

Kuva 4. Vastaajien koulutustaso ikäluokittain.

Vastauksia saatiin 174 Suomen kunnasta. Kuntia, joista ei saatu yhtään vastausta, oli 146 kappaletta. Useimmista kunnista saatiin vain muutamia tai yksittäisiä vastauksia. Huomionarvoista on, että kunnan asukasmäärällä ja sieltä saatujen vastausten lukumäärällä ei ollut selvää yhteyttä. Esimerkiksi Mustasaaren kunnasta tuli enemmän vastauksia (8 kpl) kuin Tampereelta (7 kpl). Yli kymmenen vastausta saatiin Helsingistä (28 kpl), Kouvolasta (17 kpl), Lappeenrannasta (12 kpl) ja Loimaalta (12 kpl).

Kaksi viidesosaa (41,4 %) vastaajista ei ilmoittanut puoluekantaansa, vaan valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Kaikista vastaajista neljännes (24,9 %) ilmoitti kannattavansa Keskustapuoluetta. Seuraavaksi suosituimmat puolueet olivat Kokoomus (9,6 %), Vihreät (6,6 %), Perussuomalaiset (5,9 %) ja Ruotsalainen kansanpuolue 4,6 %. Vain 2,5 % vastaajista ilmoitti kannattavansa Sosiaalidemokraattista puoluetta. Vastaajien jakauma ei noudattanut kyselyn ajankohtana vallinnutta puoluekannatusta, eikä otoksen pienuuden takia voida tehdä luotettavia päätelmiä eri puolueiden kannattajien näkemyksistä.

Miltei kaikki vastaajat (96,6 %) esittivät perusteluja näkemyksilleen, vaikka niiden esittäminen ei ollut pakollista. Perustelujen enimmäispituus oli rajoitettu tuhanteen merkkiin. Keskimääräinen perustelun pituus oli 142,7 merkkiä eli 14,9 sanaa. Monet perustelut olivat varsin napakoita, muutamien sanojen tai muutamien virkkeiden mittaisia kommentteja, kun taas osa vastauksista oli pituudeltaan lähellä enimmäismittaa.

3.2.2 Vastaajien valikoituminen

Vastausten yleistettävyyteen vaikuttivat verkkokyselylle tyypilliset ongelmat, joista suurimmat liittyvät otoksen valikoitumiseen. Kenen tahansa oli mahdollista jakaa ja linkittää kyselyä eteenpäin verkkosivuilla, sähköpostissa ja sosiaalisessa mediassa. Näin ollen tiettyjen lehtien lukijoiden, sosiaalisen median sovellusten seuraajien, järjestöjen jäsenten tai eturyhmien edustajien näkemykset voivat painot-

tua vastauksissa voimakkaastikin. Vastaajien maantieteellisen jakauman perusteella on todennäköistä, että esimerkiksi jaot sosiaalisessa mediassa ja kyselykutsun leviäminen sähköpostilistoilla ovat vaikuttaneet vastaajien valikoitumiseen tietyiltä alueilta ja tietyistä ryhmistä. Tämä on tärkeää muistaa tulosten tarkastelussa. Lisäksi tulee huomioida, että kyselykutsun jakajat voivat liittää kutsun yhteyteen haluamiinsa ohjeistuksia ja kommentteja, jotka voivat vaikuttaa siihen, miten kyselyyn vastataan.

On myös mahdollista, että sama henkilö on vastannut kyselyyn useamman kerran. Tätä riskiä pyrittiin vähentämään vaatimalla vastaajilta taustatietojen ilmoittamista. Yhdestä IP-osoitteesta tulevien vastausten määrää ei haluttu rajoittaa, sillä tällöin esimerkiksi kustakin taloudesta, kirjastosta tai työpaikasta olisi voinut vastata vain yhden kerran. Sisällöltään identtisiä vastauksia aineistossa ei ollut.

Pilailumielessä annettuja vastauksia tai muita täysin epäasiallisiksi tulkittavia vastauksia ei aineistosta havaittu. Jotkut vastaukset olivat tulkittavissa mielenilmauksiksi, joissa haluttiin ilmaista vastustus ympäristönsuojelua ja ympäristönsuojelijoita kohtaan nimeämättä mitään yksittäistä säädöstä tai antamatta selventäviä perusteluja. Nämä vastaukset otettiin mukaan aineistoon. Valtaosa vastauksista oli tyyliältään asiallisia, mutta joukkoon mahtui muutamia alatyylisillä ilmauksilla pontevoitettuja näkemyksiä.

Kyselyn ajankohtana käyty yhteiskunnallinen keskustelu todennäköisesti vaikutti vastauksiin. Sattumalta samana päivänä kyselyn avautumisen kanssa julkisuuteen tuli tieto, että kokoomuksen Sanni Grahn-Laasonen korvaa ympäristöministerinä toimineen vihreiden Ville Niinistön. Ministerivaihdoksen yhteydessä käytiin vilkasta keskustelua ympäristösääntelyn tarpeellisuudesta. Uutisoinnin mukaan Grahn-Laasonen tulevalla asialistalla tulee painottumaan turhan sääntelyn purkaminen. Aiheesta uutisoitiin näkyvästi kaikissa valtamedioissa. Haja-asutusalueiden jätevesikysymykset nousivat esiin tässä yhteydessä, mikä saattoi vaikuttaa siten, että jätevesikysymyksistä kiinnostuneita henkilöitä valikoitui runsaasti kyselyn vastaajiksi.

Vastaajien määrän ja taustatietojen perusteella kyselyn tuloksia ei voi yleistää koskemaan suomalaisten näkemyksiä. Tuloksissa painottuvat korkeasti koulutettujen ihmisten näkemykset. Toisaalta henkilöt, jotka eivät käytä internetiä, jäivät kokonaan kyselyn ulkopuolelle. Erityisesti ikääntyneiden joukossa tällaisia henkilöitä on runsaasti. Tämän takia kyselyyn vastanneet yli 60-vuotiaat internetin käyttäjät ovat selvästi yliedustettuina. Nuoremmissa ikäryhmissä (16–34-vuotiaat) internetiä käyttävät miltei kaikki, mutta 65–74-vuotiaista vain noin 68 % (Tilastokeskus 2014).

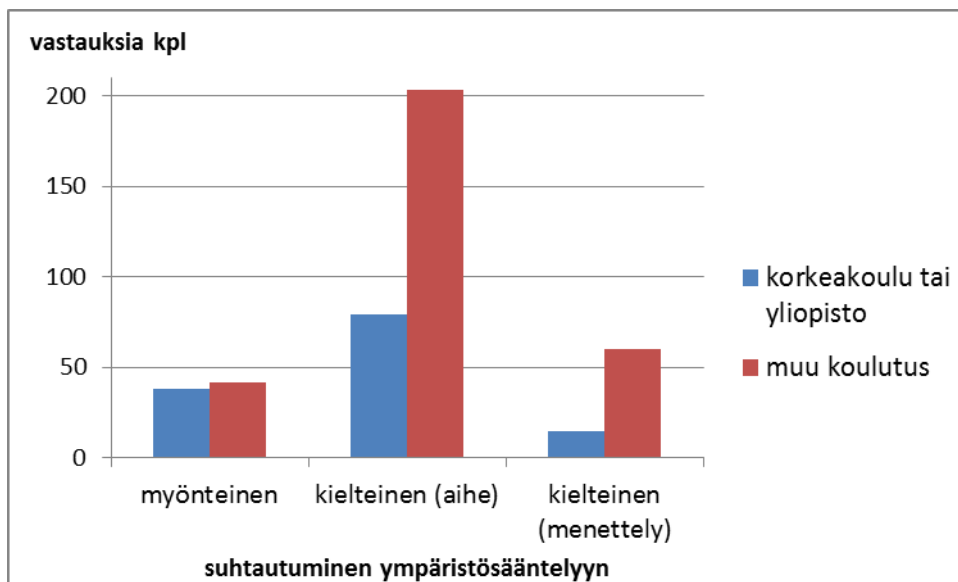
Vastauksia tarkasteltiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisessä tarkastelussa vastauksia käsiteltiin taustamuuttujien sekä jokaiselle vastaukselle luokitellun ensisijaisen aihealueen mukaisesti. Jokaisesta vastauksesta hahmotettiin yksi aihe, joka tulkittiin pääasialliseksi huolenaiheeksi, vaikka vastauksessa olisikin nostettu esiin useampia aiheita. Taustamuuttujien perusteella testattiin vastaajaryhmien tilastollisesti merkitsevät erot χ^2 -testillä. Laadullisessa analyysissä hahmotettiin erityisesti viestinnän ja vuorovaikutuksen kehittämisen kannalta oleellisia näkemyksiä. Vastauksista on pyritty hahmottamaan keskeiset teemat ja poimimaan esiin eri teemoja parhaiten valottavia sitaatteja. Sitaateista on korjattu ilmeisiä ja lukemista häiritseviä kirjoitusvirheitä, mutta muuten ne on jätetty alkuperäiseen asuunsa.

3.3 Mitä vastaukset kertovat kansalaisten näkemyksistä ja viestinnän kehittämistarpeista?

Valtaosa vastauksista ilmensi kriittistä suhtautumista ympäristönsuojelun säädöksiin. Tämä oli kysymyksenasettelun takia odotettu tulos. Miltei kaksi kolmasosaa (64,5 %) vastauksista nosti esiin jonkin ympäristönsuojelun ongelmalliseksi koetun aihepiirin. Vajaa viidesosa (17,2 %) vastauksista käsittelee ensisijassa jotakin ympäristösääntelyn toimintatapaa, menettelyä tai käytäntöä, jota pidettiin epäonnistuneena. Tämä jaottelu on suuntaa-antava, sillä pääasialliseksi tulkitun aihepiirin lisäksi vastauksissa saatettiin kritisoida jotakin toimintatapaa ja toisaalta tiettyä toimintatapaa kritisoivissa vastauksissa voitiin mainita konkreettisia esimerkkejä eri aihepiireistä. Yli kymmenesosa (12,6 %) vastauksista suhtautui selkeän myönteisesti ympäristösääntelyyn.

Ryhmien välisiä mahdollisia eroja testattiin χ^2 -testillä. Kyselymenetelmän heikkouksien takia ryhmien välisiin eroihin tulee kuitenkin suhtautua suuntaa-antavina. Korkeakoulu- tai yliopistokoulutuksen saaneet suhtautuivat muita myönteisemmin ympäristösääntelyyn (Kuva 5). Kaikkein selkeimmin ympä-

ristösääntelyä puolustivat vihreiden kannattajiksi ilmoittautuneet. Silti myös vihreiden kannattajista niukasti yli puolet suhtautui kriittisesti ympäristösääntelyn johonkin aihepiiriin tai menettelytapaan. Myönteinen suhtautuminen oli hieman yleisempää sellaisilla vastaajilla, jotka eivät ilmaisseet puoluekantaansa, kuin sellaisilla, jotka ilmaisivat puoluekannan. Keskustapuolueen kannattajissa kriittisyys oli yleisempää kuin muiden puolueiden kannattajissa. Ruotsin kielellä vastanneiden suhtautuminen oli kriittisempää kuin suomenkielisten. Muiden testattujen taustamuuttujien osalta ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja tai testin luotettavuuskriteerit eivät täytyneet pienen vastaajamäärän takia.

Kuva 5. Vastaajien suhtautuminen ympäristösääntelyyn koulutustason mukaan.

3.3.1 Ympäristösääntelyyn myönteisesti suhtautuvat

Ympäristösääntelyyn myönteisesti suhtautuvien vastausten perusteluista hahmottui kolme pääteemaa. Nämä olivat ympäristösäädösten löysyys, ympäristöhallinnon resurssien riittämättömyys ja säädösten tulkinnanvaraisuus.

Vahvin teema sääntelyyn myönteisesti suhtautuvissa vastauksissa oli ympäristösäädösten tehottomuus ja löysyys. Kaivosteollisuuden sääntely nousi esiin konkreettisena esimerkkinä aihealueesta, jonka sääntelyä pidettiin riittämättömänä. Tämä todennäköisesti heijasteli erityisesti Talvivaaran kaivoksen viime vuosina saamaa runsasta negatiivista julkisuutta, joka on leimannut voimakkaasti koko kaivosteollisuutta (Tiainen ym. 2014). Talvivaara esitettiin seitsemässä vastauksessa nimeltä mainiten itsestään selvänä esimerkkinä riittämättömästä sääntelystä: ”Kaivosyhtiöiden ympäristöä kuormittavia määräyksiä pitää kiristää, ettei uusia Talvivaara-episodeja pääse syntymään.”

Tuulivoima oli toinen aihealue, johon liittyvää sääntelyä pidettiin riittämättömänä. Esiin nostettiin voimaloiden melu-, välke- ja luontohaitat. Lisäksi tuulivoiman saamaa taloudellista tukea pidettiin kohtuuttoman suurena rasituksena veronmaksajille. Vastauksissa tuli esiin myös sitkeästi elävä väärä käsitys, jonka mukaan tuulisähkö ei auta ”tammikuun pakkaskauden tehopuutetta”. Tosiasiassa suuret tuulivoimalat tuottavat yleensä sähköä runsaasti nimenomaan kylminä talvikuukausina. Suomessa tuotetaan loka–maaliskuun aikana keskimäärin 60 % vuotuisesta tuulisähköstä (Turkia & Holtinen 2013). Vastauksissa painotettiin tuulivoiman paikallisia haittoja, mutta ei otettu selvää kantaa tuulivoiman tarpeellisuuteen osana energijärjestelmää.

Jätehuoltoon liittyvät määräykset nousivat esiin erityisesti kierrätyksen ja materiaalien hyötykäytön vaikeutumisen kautta. Vastauksissa ei kritisoi tuulivoimaa, vaan jätteenkäsittelyn tavoitteita sinänsä, mutta katsottiin että nykyiset säädökset tai niiden tulkinnat estävät tavoitteiden toteutumista. Erityisesti kritisoi sivutuotteiden ja jätteiden määrittelyistä aiheutuvia kohtuuttomaksi koettuja haittoja joillekin tuotannonaloille (mäntyöljy kemian teollisuudessa, jätteeksi määriteltyjen aineiden käyttö maanrakennuksessa, hevosen-

lannan käyttö, biokaasulaitosten toiminta). Haja-asutusalueisiin liittyen kritisoitiin pakollisen jätteenkeräyksen aiheuttamia ympäristöhaittoja. Lisäksi eräs maanomistaja koki epäoikeudenmukaiseksi vastuunsa jätteistä, jotka muut ovat tuoneet yksityisessä omistuksessa olevalla maalle.

Muutamissa vastauksissa painotettiin tarvetta sähkömagneettisen säteilyn tiukempaan sääntelyyn varovaisuusperiaatteen mukaisesti. Viranomaisten toimintaa moitittiin ponnottomaksi ja epäiltiin että riskejä on tarkoituksellisesti vähätelty: ”Langattomien turvallisuus on joukkoharha. Viranomaistaho ei ole toiminut vastuullisesti väestön terveyden suojelemisessa.” Näissä vastauksissa kohtuuttomana pidettiin sitä, että tiettyä aihepiiriä ei ole otettu lainkaan sääntelyn piiriin tai sitä säännellään vain puutteellisesti. Viestinnän kannalta perusongelma on se, että väitetyistä haitoista ei ole yksiselitteistä tutkimusnäyttöä.

Joissakin vastauksissa korostettiin ympäristönsuojelun tarpeellisuutta ja kritisoitiin kyselyä asenteelliseksi, koska aiheena olivat vain sääntelyn mahdolliset ongelmat: ”Kysymyksenasettelu on aika naiivi. On selvää, että kansalaiset ja yritykset kokevat kohtuuttomaksi suunnilleen kaiken, joka maksaa. Oman edun tavoittelu, maksuttomuus ja vapaaratsastus eivät kuitenkaan voi olla lähtökohtia lainsäädännön laatimisessa.” Kyselyn muut vastaukset antoivat vain osittaista tukea tälle näkemykselle. Vaikka vastaajiksi todennäköisesti valikoitui ympäristönsuojeluun keskimääräistä kriittisemmin suhtautuvia, useimmissa vastauksissa ongelmalliseksi ei koettu ympäristönsuojelusta vastaajalle itselleen koituvia kustannuksia sinänsä, vaan kustannusten suuruutta hyötyihin nähden tai epäoikeudenmukaiseksi koettua jakautumista eri toimijoille.

Toinen pääteema ympäristösääntelyyn myönteisesti suhtautuvissa vastauksissa oli säädösten toimeenpanossa ilmenevä tulkinnanvaraisuus. Näissä vastauksissa ongelmaksi nähtiin viranomaisten riittävän yhtenäisten ja ennalta arvattavien tulkintojen puuttuminen. Nykyistä toimivampi ja järjestelmällisempi tiedonvaihto viranomaisten välillä on tulosten perusteella tarpeellista. Eroja koettiin olevan sekä viranomaispäätösten sisällöissä että niiden valmistelunopeudessa eri alueiden välillä. Haja-asutusalueiden jätevesilainsäädäntö esitettiin vastauksissa esimerkkinä puutteellisesti valmistellusta säädöksestä, jota pitää jälkikäteen korjailta ja jonka pysyvyyteen ei siksi voi luottaa. Meluntorjunta oli esimerkki aihepiiristä, johon kaivattiin selkeämpää sääntelyä: ”Tarvitaan kipeästi ministeriön ohje esim. konserttien päättymisajoista, sijainnista, toistuvuudesta jne. Vapaa-ajan melu on nykyään todella iso haitta ja sen hallintaan pitäisi saada lisää valvontaohjeita/toimintalinjoja. Eri kunnilla erilaisia käytäntöjä, ja eikä tasapuolinen kohtelu toteudu kunnan sisäläkään. Vakiintuneet tapahtumat eivät ole samalla viivalla uusien kanssa.”

Kolmas ympäristösääntelyyn suopeasti suhtautuvien vastausten pääteema oli valvonnan ja toimeenpanon riittämättömät resurssit. Näissä vastauksissa ongelmien katsottiin johtuvan siitä, ettei säädöksiä toimeenpanevilla viranomaisilla ole riittäviä mahdollisuuksia paneutua huolelliseen päätösten valmisteluun ja valvontaan. Varsinkin pienten kuntien ympäristönsuojelusihteerien suuren työtaakan katsottiin johtavan viivästyksiin tehtävien hoidossa ja sitä kautta kritiikkiin ympäristöhallintoa kohtaan.

Viranomaisten välille tarvitaan lisää yhteistyötä ja vuorovaikutusta, jonka avulla luodaan yhtenäisiä tulkintoja ja toimintaohjeita. Ympäristöviranomaisten voimavarojen niukkuus ehkäisee tällaista yhteistyötä. Vähäinenkin lisäpanostus voisi tehostaa merkittävästi yhteistyötä.

3.3.2 Kritisoidut sääntelyn aihealueet

Ylivoimaisesti eniten vastauksia kirvoittanut yksittäinen aihepiiri oli haja-asutusalueiden kiinteistöjä koskeva jätevesilainsäädäntö (Hajajätevesiasetus 2011; YSL 2014). Tähän aihepiiriin keskittyi 43,5 % vastauksista. Tulos oli odotettu, sillä aihe oli ennen kyselyä esillä julkisuudessa ja oli herättänyt runsaasti keskustelua jo aiemmin. Myös ympäristöhallinto on tuottanut tietoa aihepiiriin liittyen.⁷ Kyselyn vastausaikana ympäristöministerin vaihdokseen liittyvässä uutisoinnissa asetus nostettiin jälleen esiin esimerkkinä hyödyiltään kyseenalaisesta säätelystä.

⁷ Haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyvää tietoa on koottu mm. verkkosivuille: <http://www.ymparisto.fi/hajajatevesi>

Haja-asutusalueiden jätevesilainsäädäntöä kritisoitiin vastauksissa ensisijassa lainsäädännön sisälön perusteella. Säädösten toteutustapa sai vähemmän huomiota. Merkittävä osa kritiikistä perustui vuonna 2004 voimaan astuneen ja jo kumotun asetuksen vaatimuksiin (Tietolaatikko 4). Kritiikin pääteema oli se, että säädösten katsottiin asettavan maaseudun väestön eriarvoiseen asemaan kaupungeissa asuvien kanssa. Säädöksiä pidettiin yleisesti epäonnistuneina ja joissakin vastauksissa vaadittiin niiden välitöntä purkamista. Säädösten ympäristöhyötyjä pidettiin vähäisinä ja niiden aiheuttamaa taloudellista taakkaa kohtuuttomana hyötyihin nähden.

Vastauksissa heijastuivat muutamien vuosien takaiset huonot kokemukset puhdistinlaitteistoista: ”Kalleilla laitteistoilla ei saavuteta mitään hyötyä luonnon kannalta. Haja-asutusalueella asuvat kärsivät. Laitteistojen myyjät rikastuvat myydessään sekundaaria lain varjolla.” Joissakin vastauksissa oletettiin, että tietyn tyyppisten kalliiden puhdistamojen ostaminen olisi pakollista.

Vanhentuneisiin tietoihin tai ennakkoluuloihin perustuvat pelot voivat elää pitkään ihmisten mielissä. Aktiivinen viestintä säädöksiin tai niiden tulkintaohjeisiin tehdyistä muutoksista tai uusista teknisistä ratkaisuista ja toimintatavoista on siksi tärkeää.

Vastauksissa esitettiin runsaasti kritiikkiä, johon on jo vastattu hajajätevesiasetusta muuttamalla. Poliittisessa keskustelussa alkuperäisen asetuksen perusteluna käytetty Itämeren suojelu nousi edelleen esiin, vaikka voimassa olevan asetuksen tavoite on nimenomaan lähiympäristön laadun turvaaminen. Tällaista kritiikkiä voidaan pitää osittain perusteettomana, mutta se osoittaa, että kerran syntyneet mielikuvat voivat elää pitkään, vaikka niille ei enää olisikaan alkuperäisiä perusteita.

Monet vastaajat kokivat asetuksen epäoikeudenmukaisena, koska sen takia eri lähteistä peräisin olevia, mutta vaikutuksiltaan samankaltaisina pidettyjä eloperäisiä jätöksiä kohdellaan eri tavoin. Esiin nousi erityisesti asutuksen ja maatalouden päästöjen suhteet: ”Kallis ja turha. Viereisille pelloille ajetaan keväisin ja syksyisin sellaiset määrät lietelantaa ilman minkäänlaista valvontaa.”

Toisissa vastauksissa asetusta ei pidetty tarpeettomana, mutta ongelmaksi nähtiin puhdistuslaitteiden korkea hinta, lainsäädännön muutoksiin liittyvät oikeudenmukaisuuskysymykset sekä tiedon puute asetuksen todellisista vaikutuksista. Joissakin vastauksissa idealtaan periaatteessa hyvän säädöksen toteutusta moitittiin liian kaavamaiseksi ja jopa ympäristönsuojelun tasoa heikentäväksi. Ihmisen ulosteiden käytön peltojen lannoitteina koettiin vaikeutuvan tarpeettomasti, koska hygienianäkökohtia on painotettu liikaa: ”Jos lietteet levitetään peltoon ja mullataan, pöpö ei ole koskaan hypännyt jyvään.”

Myös pakollisen vesi- ja viemäriverkostoon liittymisen koettiin johtavan kohtuuttomiin tilanteisiin varsinkin silloin, kun veden käyttö on hyvin vähäistä tai kun kiinteistökohtaisiin ratkaisuihin on jo investoitu. Liittymispakko kuitenkin perustuu vesihuoltolakiin (2014) ja sitä on jo lievennetty (Tietolaatikko 4).

Tietolaatikko 4

Kansalaisten näkemykset haja-asutusalueiden jätevesikysymyksistä erosivat huomattavasti säädösten taustalla olevasta teknisestä ja luonnontieteellisestä asiantuntijatiedosta, jonka mukaan:

- Uudet puhdistamisvaatimukset lisäävät eri alueilla elävien ihmisten tasa-arvoista kohtelua. Taajamissa jätevesiä puhdistetaan jo nyt. Tämä saattaa maksaa jopa enemmän kuin kiinteistökohtainen jätevesien käsittely. Kriitikissä voikin osittain olla kyse siitä, että vesivarojen käyttämistä ja käytetyn veden päästämistä ympäristöön on totuttu pitämään maanomistajan perusoikeuksina haja-asutusalueilla. Uudet vesienkäsittelyn vaatimukset haastavat tämän perinteisen käsityksen omistus- ja käyttöoikeuksista ja herättävät siksi herkästi kritiikkiä.
- Jätevesien käsittely maksaa aina. Kustannuksien ja hyötyjen vertailu eri tapausten välillä on vaikeaa, eikä kustannushyötyanalyysillä voida ratkaista ristiriitoja jotka pohjautuvat periaatteellisiin arvokysymyksiin. Nykylainsäädännössä on pyritty ottamaan huomioon kustannusten kohtuullisuus. Kaikkein iäkkäimmät on vapautettu vaatimuksista ja vaikeassa taloudellisessa tilanteessa elävät voivat hakea erillistä vapautusta.
- Säädösten ensisijainen tarkoitus on suojella vedenkäyttäjän omaa lähiympäristöä. Yksittäisen kotitalouden päästöjen vaikutukset voivat olla paikallisesti merkittäviä. Erityisesti fosforipäästöt voivat johtaa vesistön paikalliseen rehevöitymiseen, mutta voi kulua pitkä aika ennen kuin rehevöitymisen oireet näkyvät selvästi. Ongelmien ratkaisu on vaikeaa, jos vesistö on jo päässyt rehevöitymään. Tämän takia toimiin kannattaa ryhtyä ennen kuin ongelmat ovat näkyviä.
- Haja-asutusalueiden kiinteistöt eivät ole koko Suomen mittakaavassa suurin vesiä pilaa-vien päästöjen lähde mutta päästöjen vähentäminen on silti tarpeellista. Muilla sektoreilla päästöjä pyritään vähentämään sektorikohtaisten toimien avulla. Kotitalouksien ja kiinteistöjen suuren määrän takia ei ole mielekasta tarkastella jokaista tapausta erikseen, vaan on parempi jos kaikki kiinteistöt veloitetaan toteuttamaan tietty vähimmäistaso.
- Useimpien vedenpuhdistusjärjestelmien toimivuudesta on jo luotettavaa tietoa. Niiden toimintavarmuus on parantunut ja niillä pystytään saavuttamaan vaaditut päästövähennykset. Erilaisia vaihtoehtoja on tarjolla paljon. Esimerkiksi kuivakäymäläjärjestelmät tarjoavat täysin käyttökelpoisen ja jätevesien syntyä ehkäisevän ratkaisun moniin kohteisiin.
- Karjanlannan ja ihmisen ulosteiden rinnastaminen ei ole terveysriskien osalta perusteltua, koska ihmisen ulosteiden mikrobikanta eroaa selvästi karjanlannasta. Ihmisen virtsa ei juurikaan sisällä haitallisia mikrobeja. Käytännössä se kuitenkin useimmiten sekoitetaan runsaasti haitallisia mikrobeja sisältäviin ulosteisiin.
- Kiinteistöille määrättyä viemäriverkostoon liittymispakkoa on lievennetty tilanteissa, joissa vesi- ja viemäriverkostoa laajennetaan uusille alueille. Nykyisen vesihuoltolain mukaan taajaman ulkopuolella sijaitsevaa kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin jos kiinteistön jätevesijärjestelmä on rakennettu ennen toiminta-alueen vahvistamista tai jos kiinteistöllä ei ole lainkaan vesikäymälää. Kummassakin tapauksessa pitää lisäksi noudattaa jäteveden käsittelyssä muita lainsäädännön vaatimuksia.
- Peruslähtökohta lainsäädännössä on se, että jos jätevesien määrä on vähäinen eikä niistä koidu haittaa luonnolle, niitä ei tarvitse käsitellä.

(Lähteet: Hallanaro & Kujala-Räty 2011; <http://www.ymparisto.fi/hajajatevesi>)

Toiseksi useimmin esiin noussut aihepiiri oli luonnonsuojelu, johon kuuluivat suojelualueita, yksittäisten lajien suojelua ja metsästyksen rajoituksia kohtaan esitetty kritiikki. Luonnonsuojeluun keskittyviä vastauksia oli 10,1 % kaikista vastauksista. Yksittäisten lajien suojelusta mainittiin muun muassa naakat ja merimetsot, joiden lisääntymisen katsottiin johtavan haittoihin paikallisten asukkaiden viihtyvyydelle ja elinkeinoille. Myös suojelun luontohaitat nostettiin esiin, sillä luonnon tasapainon katsottiin häiriintyvän, kun voimakkaasti lisääntyvä suojeltu laji vie elintilaa muilta lajeilta.

Liito-orava esiintyi vastauksissa kohtuuttoman luonnonsuojelun esimerkkinä erityisesti tapauksissa, joissa alueen suojelua ei voi purkaa silloinkaan, kun uhanalainen laji ei enää alueella elä. Viranomais-toimintaan kohdistuvaa kritiikkiä esitti vastaaja, jonka mukaan liito-oravan suojeluun liittyviä tulkintoja tehtäessä ”Kansalaiset joutuvat eri-arvoiseen asemaan paikkakunnasta ja tarkastajan ”vakaumuksen” tasosta riippuen.” Vieläkin vakavampi epäily oli se, että liito-oravan jätösten avulla pyritään tahallisesti harhaanjohtamaan viranomaisia: ”...kehitettävälle alueelle ilmestyy ”yllättäen” (netistä tilattuja) papanoita ja mm. kaavoitus joudutaan aloittamaan tämän takia uudestaan”. Myös saimaannorppien suojeluun väitettiin liittyvän tarkoituksellista manipulointia, jossa tiedotusvälineet tuottavat yhdessä luonnonsuojelijoiden kanssa valheellisia mielikuvia: ”Medioissa puhutaan korulausein norpansuojelun tärkeydestä ja valehdellaan norppien todellinen määrä, että saadaan maksimoitua rahaa suojelijoiden käyttöön.” Epäluottamus muita toimijoita, mediaa ja ympäristötietoa kohtaan ilmeni näissä vastauksissa vahvana.

Suurpetojen suojelu tuli esiin suhteellisen harvoissa vastauksissa, vaikka se on ollut luonnonsuojelukeskustelun näkyvimpiä teemoja pitkällä aikavälillä (esim. Ratamäki 2009). Kyselyajankohtana aihe ei kuitenkaan ollut näkyvästi esillä valtajulkisuudessa. Vastauksissa suurpetojen – erityisesti suden – metsästystarvetta perusteltiin suojelun yleisellä tarpeettomuudella ja petojen määrään viimeaikaisella lisääntymisellä: ”Mutta nyt suurpedoista on paljon ongelmia, joita yritetään peitellä ja vähätellä ja todellisuudessa suuri osa kansasta vieraantuu jopa aivan lähiympäristöstään.” Myös luonnonsuojelua käytettiin petoeläinten metsästystarpeen perusteluna: ”Suurpetokannasta lähes täysin riippuvainen metsäpeurakanta romahtaa ja tarvitsisi enemmän suojelua. Muualla suomessa muu riistakanta ei kestä koko ajan kasvavaa suurpetokantaa.” Luonnonsuojeluun liittyvien ristiriitaisilta vaikuttavien tavoitteiden avaaminen on vastausten perusteella tarpeen.

Yksityisen omistusoikeuden ja luonnonsuojelun välinen ristiriita näkyi monissa vastauksissa. Vain harvat vastaajat ilmaisivat vastustavansa luonnonsuojelua kokonaisuudessaan. Sen sijaan kritiikkiä synnytti pelko siitä, että ihmiset joutuvat luopumaan taloudellisesti merkittävistä omistuksista, luonnon käyttötavoista tai henkisesti tärkeistä arvoista. Erityisen kohtuuttomaksi katsottiin esimerkiksi tilanne, jossa metsiään hakkaamatta jättänyt metsänomistaja joutuu luovuttamaan maansa suojeluun, samalla kun ympärillä oleviin jo hakattuihin alueisiin ei kohdistu suojeluvaatimuksia. ”Ympäristöväen ja -suunnittelun pelossa maanomistajan kannattaisi vetää matalaksi kaikki metsänsä.” Tehostettu viestintä varsinkin vapaaehtoisuuteen perustuvan Metso-ohjelman maanomistajille tarjoamista taloudellisista mahdollisuuksista saattaisi hälventää tämän kaltaisia huolia.

Luottamus oikeudenmukaiseen ja reiluun kohteluun on perusedellytys yhteisiin sääntöihin sitoutumiselle. Luottamusta voidaan rakentaa esittämällä ympäristösäädösten tietopohja avoimesti ja ymmärrettävästi sekä kertomalle selkeästi syyt, jos jotakin tietoa salataan.

Melulainsäädäntöä tai sen liian tiukkaa toteutusta kritisoitiin 3,9 %:ssa vastauksista. Liian tiukkoja ympäristömelusäädöksiä vastaan esitetty kritiikki liittyi valtaosin autourheilun melumääräyksiin: ”On mielestäni kohtuutonta kun moottoriurheilu joutuu tekemään aina selvityksiä ja mittauksia melusta, vaikka vieressä olevan tien melu on suurempi.” Melukysymykset tulivat esiin myös tuulivoiman kohdalla. Näissä vastauksissa ympäristömelun sääntelyä pidettiin riittämättömänä.

Viime vuosina runsaasti keskustelua herättäneet Itämeren laivaliikennettä koskeva ns. rikkidirektiivi ja energiatehokkuusdirektiiviin liittyvä hehkulamppujen myyntikielto mainittiin vain muutamissa vastauksissa. Vähälle huomiolle jäi myös kiinteistöjen energiatodistus, jota kohtaan on esitetty runsaasti kritiikkiä (mm. eduskunnalle jätetty kansalaisaloite energiatodistustilain muuttamisesta⁸). Energiatodistusta kritisoitiin muutamissa vastauksissa. Muita suhteellisen harvoin mainittuja aiheita olivat muun

⁸ Kansalaisaloite: Energiatodistustilain muuttaminen (KAA 1/2014 vp)
<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vex3000.sh?TUNNISTE=M+1/2014#>

muassa energiaverotus, autojen suunnitellut kilometriperustaiset ympäristömaksut ja erilaiset yritystoimintaa rajoittavat tai estävät säädökset.

3.3.3 Kritisoidut menettelytavat

Osa vastauksista kritisoi tietyn säädöksen sijaan ympäristönsuojelun toimintatapoja tai menettelyjä. Näiden vastausten taustalla oli tyypillisesti näkemys, jonka mukaan ympäristösäädösten toteutustavat haittaavat taloudellista toimeliaisuutta tai heikentävät Suomen mahdollisuuksia pärjätä kansainvälisessä kilpailussa. Muutamissa vastauksissa hyökättiin yleisesti yhteiskunnallista sääntelyä vastaan. Erään vastaajan sanoin: ”Kaikki asetukset on tarpeettomia, lisäävät kuluja, byrokradiaa ja toimettomia virkamiehiä, vaikka siihen ei verorahat riitä.” Tällaiset yleiskriittiset vastaukset olivat aineistossa kuitenkin harvinaisia.

Kaikkein kriittisimmissäkin vastauksissa tunnustettiin yleensä tarve toimia luonnon kannalta kestäväällä tavalla, vaikka nykyisen kaltaisen ympäristöhallinnon ja sääntelyn olemassa olon oikeutusta ei tunnustettu: ”Täällä on pärjätty oikein hyvin ilman ympäristöministeriötä ja ymp.keskuksia, on eletty luonnon kanssa tasapainossa.” Jopa vastaaja, joka toteaa yksiselitteisesti pitävänsä ”koko ympäristönsuojelua” turhana tunnustaa kuitenkin epäsuorasti sen, että viisaalla ympäristösääntelyllä voidaan saada aikaan hyötyjä: ”säädökset tekevät suurimmaksi osaksi sellaiset henkilöt joilla ei ole minkään laista yhteyttä luontoon. Tyhmillä päätöksillä aiheutetaan enemmän vahinkoa kuin on saavutettu hyöty”. Osa vastaajista pelkäsi koko ympäristösääntelyn leimautuvan muutamien huonojen esimerkkien takia. Liitoravien suojelua perusteettomana pitävä vastaaja toteaa että: ”Tällaiset tapaukset vievät uskottavuutta koko ympäristönsuojelusta, johon jokainen haluaisi suhtautua vakavasti.”

Pääosin 1990-luvulla toteutettu EU-lainsäädäntöön perustuva luonnonsuojeluohjelma Natura 2000 mainittiin muutamissa vastauksissa toteutukseltaan erityisen epäonnistuneena lainsäädäntönä, vaikka kaikkein kiivaimmasta Naturaan liittyvästä kiistelystä on kulunut jo vuosia. Erityisesti maanomistajien riittämättömänä pidetty tiedottaminen ohjelman valmistelussa herätti edelleen kritiikkiä: ”Natura. Sen valmistelu oli täysi fiasko. Maanomistajat sivuutettiin täysin lain valmistelussa. Ihmeteltiin mitä porukkaa pyörii maastossa.” Natura-ohjelman valmistelun puutteet ja kriittinen julkinen keskustelu kärjistyivät osaltaan vastakkainasettelua maaseudun asukkaiden ja ulkopuolisiksi koettujen ympäristönsuojelijoiden välillä (Niemenmaa & Turtiainen 2007; Paloniemi 2008). Tämä vastakkainasettelu heijastui vastauksissa vieläkin.

Joistakin vastauksista huokui syvä epäluottamus ja tuskastuminen ympäristösäädöksistä vastuullisiin tahoihin, joiden katsottiin edustavan maaseudun realiteeteista, käytännön elämästä ja ”maalaisjärjestä” vieraantunutta ajattelutapaa. ”Luuletteko te että haluamme tuhota oman elinpiirimme ja toimeentulomme”, totesi eräs maaseudun asukas. Vahvat ennakoasenteet ja stereotyyppinen suhtautuminen muihin ryhmiin näkyivät monissa vastauksissa selvästi. Näitä ennakkoluuloja esiintyi sekä ympäristönsuojeluun myönteisesti että kriittisesti suhtautuvilla vastaajilla.

Joistakin vastauksista ilmeni laajempi turhautuneisuus epäluotettavina pidettyjä poliittisia lupauksia kohtaan. Esimerkiksi metsästysoikeuden rajoittaminen tai metsästyksen kieltäminen luonnonsuojelualueilla tulkittiin metsästäjien vakiintuneiden oikeuksien polkemiseksi ja aiempien lupauksen rikkomiseksi. Eräs vastaaja arveli että metsästys loppuu kaikilla luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuilla Natura-alueilla, mikä takia ”Ympäristöhallinnon uskottavuus maaseudulla on yhtä kuin nolla.”

Maatalouden ympäristötukijärjestelmää kritisoiitiin maanviljelijöiden näkökulmasta ylibyrokraattisena ja liian monimutkaisena. Myös maatilojen ympäristölupia ja niihin liittyviä lupakäytäntöjä pidettiin hankalina ja epätarkoituksenmukaisina. Erään vastaajan mukaan ”Maatalouden tuotantorakennuksen ympäristölupa on nykyään yhtä vaikea hakea kuin ydinvoimala lupa”. Toisen vastaajan mukaan ympäristöluvan uusiminen voi johtaa absurdeihin tilanteisiin, kuten navetan työntekijöiden wc:n käyttökieltoon tuotantotilassa, jossa syntyy vuosittain suuri määrä eläinperäistä lietettä. Huomionarvoista on, että

Muihin toimijoihin kohdistuvien stereotyyppien purkaminen on yksi ympäristöviestinnän onnistumisen edellytys. Julkisesti esiteltävät konkreettiset esimerkit hyvin toimivista käytännöistä ja yhteistyöstä eri toimijoiden välillä auttavat ennakkoluulojen ylittämässä.

tämä vastaaja ei vastustanut wc:n jätevesien erilliskäsittelyä uudessa tuotantolaitoksessa, mutta piti kohtuuttomana vaatimusten ulottamista vanhoihin tiloihin, joiden muuttaminen on teknisesti vaikeaa ja saavutettaviin hyötyihin nähden kallista.

Samojen sääntöjen soveltaminen eri mittaluokan toimijoihin katsottiin ongelmaksi erityisesti pienille toimijoille. ”Luvitusjärjestelmä on rakennettu suurten toimijoiden ehdoilla, joten koko systeemi on aivan liian vaikea, hidas ja kallis tavallisille pienyrityksille, maatalousyrittäjille sekä yksityisille henkilöille tai esim. yhdistyksille.”

Ympäristösääntelyn päällekkäisyydet ja liian suuri säädösten määrä nostettiin esiin joissakin vastauksissa. Erään vastaajan mukaan ”Yksinkertaisesti suurin ongelma on säädösten määrä ja ympäristöhallinnon byrokratia. Pitäisi säätää laki, että se joka tuo uuden säädöksen käsittelyyn, pitää esittää kaksi säädöstä, jotka voidaan lopettaa.”

Liian laajat valitusoikeudet ja niiden aiheuttamat viivästykset mainittiin elinkeinotoimintaa, kaavoitusta ja joitakin harrastuksia haittaavina. Erityisen ongelmallisena pidettiin sitä, jos ”yksittäinen, pykälätunteva henkilö pystyy vaikeuttamaan ja jopa estämään täysin perättömillä väitteillä mittavankin ihmisjoukon laillisen toiminnan.” Autourheiluun liittyviin valituksiin tuskastunut vastaaja ehdotti, että ”Valituksille pitäisi säätää käsittelymaksu jonka olisi oltava riittävän suuri, jotta turhien valitusten määrä saataisiin vähenemään. Toki jos valitus on aiheellinen maksu tulisi saada takaisin.”

3.3.4 Näkemyksiä viestinnästä ja vuorovaikutuksesta

Viestintään ja vuorovaikutukseen liittyvät aihepiirit näkyivät vastauksissa yleensä vain välillisesti taustalla, esimerkiksi epäluulona median välittämiä tietoja kohtaan. Muutamissa vastauksissa nostettiin kuitenkin esiin suoraan viestintään liittyvät ongelmat. Yhdessä vastauksessa kiiteltiin tuulivoimaloiden suunnitteluun liittyvää aktiivista tiedotusta ja paikallisten asukkaiden näkemysten selvittämistä mutta moitittiin samalla alueella toteutettua luonnonsuojelualueen käyttö- ja hoitosuunnitelmien tiedotusta, jossa ”Toimintaa on leimannut salailun ja ylenkatseen ilmapiiri.” Myös toisessa viestintään keskittyneessä vastauksessa ongelmana pidettiin luonnonsuojeluun liittyvän tiedon saatavuutta. Vastaajan mukaan tiedon salaamisesta aiheutuu turhia kuluja, kun suojelusuunnitelmat estävät alueen käytön muuhun toimintaan. Vastaaja oli turhautunut, koska hänen näkemyksensä mukaan ”ympäristöviranomaisilla on ollut tieto suojelusta, mutta sitä ei kerrota kuin kielteisenä lupapäätöksenä.”

Kriittisistä vastauksista oli tunnistettavissa asennoituminen, jonka mukaan tiedotusvälineissä vaikutusvaltaisimpia ovat suurissa kaupungeissa – ”Kehä kolmosen sisäpuolella” – asuvat luonnonsuojelijat. Kritiikin mukaan nämä toimijat pystyvät määrittelemään julkisen luonto- ja ympäristökeskustelun painopisteet, vaikka heiltä puuttuu aito kosketus todelliseen luontoon. Erään vastaajan mukaan ”Sukupuolien ajan eripuolilla Suomea asuneilla ihmisillä ei ole julkisuudella mitattuna ja päätöksiä tarkastelemalla käytännössä mitään vaikutusvaltaa oman ympäristönsä suojelemisessa.”

Osa vastauksista antoi ymmärtää, että keskustelu, viestintä ja vuorovaikutus ympäristösääntelystä on turhaa. Jotkut vastaukset perustelivat, että ympäristösääntely kokonaisuudessaan on tarpeetonta tai jopa haitallista, eikä sääntelyn parantamiseen tähtäävä keskustelu siksi ole tarpeen. Toisaalta muutamissa vastauksissa esitettiin päinvastainen näkemys, jonka mukaan keskustelu tarpeettomista säädöksistä on tarpeetonta, koska säädösten sisällössä ei ole mitään ongelmia: ”Mielestäni säädöksissä ei ole mitään muuta vikaa kuin se, ettei ympäristöhallinnolla ole riittäviä resursseja valvoa niitä.” Nämä näkemykset edustivat vastausten harvalukuisia ääripäitä.

Kyselyn tuloksista voidaan hahmottaa monia viestinnän ja vuorovaikutuksen kehittämiskohteita. Hyvä lähtökohta on erään vastaajan näkemys, jonka mukaan ”Ympäristöä ja vesiä ei pelasteta yksin toimintaa lamauttavilla säännöillä vaan oikeiden menetelmien esittämisellä, sekä kohdennetulla neuvonnalla.” Ohjeen toteuttamisen tekee vaikeaksi neuvonnan voimavarojen rajallisuuden lisäksi se, että yksiselitteistä ja yleisesti sovellettavissa olevaa tietoa ”oikeista menetelmistä” ei läheskään aina ole. Yksi ympäristöviestinnän tärkeä lähtökohta on se, että ympäristöongelmia ja sääntelyn vaikutuksia kos-

Viestinnän keskeinen haaste on luovia erilaisten näkemysten, ristiriitaisten tavoitteiden ja nopeasti muuttuvan ja lähes aina epävarman tiedon ristiaallokossa.

keva tieto on aina jollain tavalla puutteellista (ks. luku 2.3). Lisäksi tämä tieto muuttuu koko ajan. Kyse-
lyn vastausten perusteella merkittävä osa ympäristösääntelyä kohtaan esitetystä kritiikistä kumpuaakin
siitä, että tavallisten ihmisten, yritysten ja muiden toimijoiden on vaikea pysyä selvillä viimeisimmästä
tietämyksestä. Tiedon nopea muuttuminen on yhtä lailla haaste myös säädösten valmistelijoille ja poliit-
tisille päättäjille.

On selvää, että aina neuvonta yksin ei riitä ympäristöhaittojen tai niiden riskien poistamiseen. Mo-
nissa tapauksissa on tarpeen kieltää ympäristölle haitallinen toiminta, vaikka siitä aiheutuisi suurta hait-
taa yksittäisille toimijoille. Tällöin viestintää ja vuorovaikutusta tarvitaan paitsi sääntelyn vaatimusten
yleistajuuteen selvittämiseen myös säädöksen tarpeellisuuden perustelemiseen. Sääntelyä ja neuvontaa
ei pidäkään nähdä erillisinä, vaan toisiaan tukevinä.

Kyselyvastaukset toivat esiin asiantuntijatiedon ja asianomaisten arkitiedon välisiä jännitteitä ja tie-
don erilaisia tulkintatapoja, jotka on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Saaristo 2000; Palo-
niemi 2008; Ratamäki 2009; Kristensen 2012; Peltola 2013). Yksi keskeinen ongelma on se, että ympä-
ristösäädöksien toteutusta tukeva viestintä keskittyy säädösten luonnontieteelliseen pohjaan ja kapeasti
ymmärrettyyn tekniseen toteutukseen mutta jättää tilannekohtaiset tekijät liian vähälle huomiolle. Kyse-
lyvastauksissa painottuivat varsinkin näkemykset, joiden mukaan säädösten muotoilussa ja toimeenpa-
nossa eri toimijoiden erilaiset lähtökohdat ja tilanteet huomioidaan puutteellisesti.

Varsinkin kriittisimmät vastaajat ilmaisivat tuntevansa sääntelyyn liittyvät ongelmat paremmin kuin
sääntelystä vastuulliset viranomaiset tai poliitikot. Myös tutkijoiden asiantuntemus kyseenalaistettiin.
Ongelmana pidettiin sitä, ettei kansalaisten kokemusperäinen tietämys välity yhteiskunnalliseen päätök-
sentekoon tai että se jätetään tarkoituksellisesti huomiotta. Monet ongelmiksi koetuista asioista olivat
luonteeltaan konkreettisia, kuten esimerkiksi tietyn elinkeinotoiminnan tai harrastuksen rajoittaminen.
Yksittäisen kansalaisen on helppo hahmottaa tällaisia välittömiä ja kielteisiä ympäristösääntelyn vaiku-
tuksia. Tietty oman toiminnan rajoitus voi jopa näyttäytyä ei-aiottuina tai haitallisena sääntelyn sivuvai-
kutuksena, vaikka lainsäätäjän näkökulmasta kyse olisi nimenomaan sääntelyn aiotusta päävaikutukses-
ta.

Ympäristönsuojelun hyödyt puolestaan ovat tyypillisesti luonteeltaan toisenlaisia. Ne ovat usein
epäsuoria ja eri tahoille jakautuneita. Hyödyt voivat olla luonteeltaan alueellisia, kansallisia tai globaale-
ja ja ne voivat ilmentyä vasta pitkän ajan kuluessa. Tämä korostaa tarvetta kehittää hyötyjen ja haittojen
suhdetta selventävää viestintää ja vuorovaikutusta.

3.3.5 Kritiikki ei ole koko totuus

Kyselyssä vastaajilta pyydettiin näkemyksiä nimenomaan sääntelyn ongelmista, mikä luonnollisesti
näkyi vastauksissa. Vastaukset kertovat siitä, millaisia ongelmia ja haitallisia vaikutuksia ympäris-
tösääntelyyn koetaan liittyvän, mutta esitetyn kritiikin perusteella ei voi tehdä yleistyksiä ympäristösää-
ntelyn tarpeellisuudesta tai hyväksyttävyydestä kansalaisten keskuudessa. Toisaalta vastauksissa esiintyi
myös nykyistä tiukempaa ympäristösääntelyä kannattavia näkemyksiä, vaikka niitä ei tässä kyselyssä
ensisijaisesti haettu.

Tässä kyselyssä keskityttiin sääntelyn ongelmiin, mutta tämä ei tarkoita että sääntely tulisi nähdä
lähtökohtaisesti ongelmallisena tai tarpeettomana. Perustellumpi lähtökohta on se, että kaikki sääntely
on ainakin joillain perusteilla tarpeellista, sillä yhteiskunnallisella sääntelyllä pyritään aina vastaamaan
johonkin tunnistettuun ongelmaan tai ehkäisemään ongelmia ennalta. Tämän takia tietystä näkökulmasta
esitetty oikeutettukaan kritiikki ei välttämättä tarkoita, että tietty säädös olisi tarpeeton tai muuten epä-
onnistunut. Luonnon käyttöön ja suojeluun liittyy usein ristiriitaisia tavoitteita, joita ei ole aina mahdol-
lista ratkaista kaikkia osapuolia täysin tyydyttävällä tavalla. Kyselyssä vastaajat käsitelivät säädösten
ongelmia ja vaikutuksia pääasiassa omien kokemustensa kautta, eikä heitä edes kehoitettu pohtimaan
säädösten laajempaa yhteiskunnallista merkitystä.

Ihmisten kokemukset säädösten ongelmista ovat to-
dellisia ja ne on syytä ottaa vakavasti riippumatta siitä,
missä määrin huolenaiheita pidetään tutkimustiedon ja
arviointien valossa perusteltuina. Tämä ei silti tarkoita
sitä, että säädöksiä pitäisi muokata minkä tahansa esite-

Toimiva keskustelu vaatii nöyryyttä ja
oppimiskykyä sekä kritiikin esittäjältä
että sen vastaanottajalta.

tyn kritiikin mukaisesti. Sen sijaan huolenaiheisiin tulisi pyrkiä vastaamaan esittämällä ymmärrettävät perusteet säädöksille ja harkitseamalla säädösten muuttamista silloin, jos ymmärrettäviä perusteita ei löydykään. Tämä vaatii hallinnolta riittäviä resursseja kansalaispalautteen järjestelmälliseen keräämiseen ja aitoon hyödyntämiseen.

Sääntelyä vastaan esitetty kritiikki ei aina kumpua yhteiskunnallisen hyvän edistämisestä, vaan sen ensisijainen päämäärä voi olla välttää omaan toimintaan tai etuihin kohdistuvia rajoitteita. Kritiikki voi kummuta myös epäoikeudenmukaisuuden tunteesta tai virheellisistä tiedoista ja väärinymmärryksistä. Varsinkin väärinymmärryksistä johtuvaan kritiikkiin voidaan vastata viestintää ja vuorovaikutusta parantamalla. Sääntelyn tavoitteet ja pitkän aikavälin vaikutukset eivät välttämättä ole selviä kaikille toimijoille ja tietämys välillisistä vaikutuksista on tyypillisesti vielä vähäisempää. Tällöin säädösten perustarkoituksesta ja kokonaisuhyödyistä pitää pystyä viestimään selkeästi, jotta epäselvyyksiä ei turhaan syntyisi. Viestinnän onnistumisen todennäköisyyttä kasvattaa se, jos säädösten vaikutuksia on arvioitu jo ennakoita tai seurattu jälkikäteen riittävän luotettavalla ja kattavalla tavalla (Luku 2.2).

Viestien pitää kulkea myös säädösten valmistelijoille ja poliittisille päätöksentekijöille silloin, kun säädöksiä on perusteltua tarkistaa, päivittää, poistaa kokonaan tai kiristää entisestään. Olosuhteet ja tavoitteet muuttuvat koko ajan, eikä säädösten valmistelijoilla ole ikinä täydellistä tietoa kaikista vaikutuksista. Osa vaikutuksista paljastuu vasta jälkikäteen. Tämän takia vaikutuksia pitää pyrkiä arvioimaan koko ajan. Kaikkien säädösten kaikkien vaikutusten arviointi on mahdotonta, koska säädöksiä on suuri määrä ja vaikutuksia on lukemattomasti. Tämän takia on tärkeää löytää keinoja, joiden avulla yhteiskunnallista keskustelua hyödynnetään oleellisten säädösten oleellisten vaikutusten tunnistamisessa (Tietolaatikko 5).

Tietolaatikko 5. Verkkopohjaisen tiedonkeruun riskejä

Tietotekniikka ja sähköiset palvelut avaavat uusia mahdollisuuksia kansalaisten näkemysten ja palautteen keräämiselle. Esimerkiksi oikeusministeriön ylläpitämässä Otakantaa.fi-palvelussa on kerätty kansalaisten mielipiteitä lukuisiin julkisiin hankkeisiin ja lainsäädännön kehittämiseen. Tällaisten menetelmien yleistyessä ja niiden painoarvon kasvaessa on tärkeää käsitellä avoimesti sähköisen tiedonkeruun rajoitteita ja riskejä. Alla on esitetty SiHa-hankkeen kansalaiskyselyn yhteydessä esiin tulleita riskejä.

Julkinen keskustelu vaikuttaa erilaisiin kyselyihin eri tavoin. On mahdollista, että verkkokyselyt keräävät erityisen tehokkaasti nopeita vastauksia julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa kulloinkin esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin. Siksi helposti vastattavat verkkokyselyt voivat olla alttiimpia vääristymille kuin perinteiset kyselyt, joihin vastaaminen vie enemmän aikaa ja vaatii perusteellisempaa harkintaa.

Sähköisen palvelun tekninen toteutus voi ohjata vastaamaan tietyllä tavalla, sillä tekniikka ei ole neutraalia. Runsaasti käytetyt nettiäänestykset keräävät herkästi nopeita ja tunnepohjaisia reaktioita. Ne soveltuvat huonosti tiedonkeruuseen, jonka tarkoituksena ensireaktioiden tuottamisen sijaan saada tietoa vastaajien harkituista näkemyksistä.

Sähköiset kyselyt sulkevat ulkopuolelle ne vastaajat, joilla ei ole riittävää tietoteknistä osaamista, helppoa pääsyä tietoverkkoihin tai kiinnostusta sähköiseen vuorovaikutukseen. Varsinkin iäkkäiden ihmisten näkemykset jäävät herkästi aliedustetuiksi (Tilastokeskus 2014). Laadullista tietoa kerättäessä on tärkeää hahmottaa, miten hyvin vastaajat kykenevät ilmaisemaan ajatuksiaan kirjallisesti.

Vastausten manipulointi on riski avoimissa kyselyissä, joihin kuka tahansa voi vastata. Erilaiset eturyhmät voivat pyrkiä vaikuttamaan tuloksiin haalimalla vastaajiksi mahdollisimman paljon oman eturyhmän edustajia. Jos tämä onnistuu, saadaan ulkopuolisen tahon tekemän kyselyn tulokset näyttämään itselle mieluisalta. Tällaisia tuloksia voidaan sitten käyttää tehokkaina argumentteina jatkokeskustelussa.

Kyse ei ole pelkästään vaikuttamisesta vastaajien valikoitumiseen, vaan myös vastausten sisältöön. Jos kysely on avoimesti kenen tahansa vastattavissa ja kutsu on levinnyt eri kanavia pitkin, ei voida tietää esimerkiksi sitä, onko vastaajia ohjeistettu vastaamaan tietyllä tavalla.

Vastausten analysoinnissa tällaisen manipulaation havaitseminen voi olla vaikeaa, erityisesti jos vastaajien taustatietoja ei ole kysytty ja vastaukset analysoidaan vain pintapuolisesti. Vastausten määrällinen analyysi tuottaa herkästi harhaanjohtavia tuloksia, jos otokseltaan puutteellisesta verkkokyselystä tai -keskustelusta tehdään yleistäviä tulkintoja kaikkien kansalaisten mielipiteistä. Tiedonkeruumenetelmän ja otoksen puutteet on tärkeää kuvata tulosten yhteydessä. Laadullisten vastausten tulkintaan tarvitaan syvällistä tietämystä kyselyn aihealueesta ja riittävästi aikaa oleellisten oivallusten tunnistamiseen. Oleellista on, että vastauksista ei poimita näkemyksiä kyselyn tilaajan ennako-oletusten ohjaamina.

Verkkopohjaiset tiedonkeruun menetelmät tavat luovat uusia mahdollisuuksia osallistaa kansalaisia päätöksentekoon ja suunnitteluun, mutta niiden mukana tulee vastuu menetelmien heikkouksien avoimesta esiintuomisesta.

Witzel
49

4 Päätelmiä viestinnän ja vuorovaikutuksen tueksi

Ympäristön tila heikkenee edelleen, vaikka joidenkin ongelmien ratkaisemisessa onkin edistytty varsin hyvin (Putkuri ym. 2013). Luontoon ja ympäristöön liittyvät ristiriidat eivät ole katoamassa, kuten esimerkiksi kaivostoimintaan, energiantuotantoon ja ilmastonmuutokseen liittyvä kotimainen ympäristökeskustelu osoittaa. Päinvastoin, tarve puuttua ekologisesti kestävämpään kehitykseen luultavasti kasvaa tulevaisuudessa. Tämän takia ympäristösääntelyn kokonaismäärää tuskin voidaan merkittävässä määrin vähentää, vaikka sääntelyn vähentämistä onkin vaadittu sekä kyselymme vastauksissa että muussa viimeaikaisessa keskustelussa (esim. Männistö & Grahn-Laasonen 2013; Keskusta 2014; Viljanen ym. 2014; Wiberg 2014). Yksittäisiä säädöksiä ja sääntelyn toteutusta voidaan kuitenkin parantaa esimerkiksi kehittämällä ”yhden luukun” periaatteella toimivia lupakäytäntöjä (Hollo 2014).

Luonnonvarojen niukentuessa ja luonnon monimuotoisuuden vähentyessä sääntelyn tehokas ja mahdollisimman laajasti hyväksytty toteutus tulee yhä tärkeämmäksi. Sääntelyn onnistumiselle on olennaista se, miten erilaisten vaikutusten tunnistamisessa ja niistä viestimisessä onnistutaan. Puutteelliseksi koettu valmistelu herättää jo itsessään vastustusta. Tämä voi kuluttaa turhaan voimavaroja epätietoisuuden, väärinymmärrysten ja virheellisen tiedon oikomiseen.

Ympäristösääntelyyn liittyvien ristiriitojen mahdollisimman varhaisesta tunnistamisesta on monenlaista hyötyä. Avoin keskustelu sääntelyn erilaisista suorista ja epäsuorista vaikutuksista auttaa virheellisten käsitysten tunnistamisessa ja oikomisessa jo etukäteen. Samoin voidaan välttyä siltä, että epäolennaiset seikat korostuvat suhteettomasti. Demokraattisten periaatteiden mukainen avoin keskustelu voi myös auttaa tunnistamaan nousevia ristiriitoja ja yleistä tyytymättömyyttä – tai tyytyväisyyttä.

4.1 Millaiset vaikutukset ovat viestinnällisesti tärkeitä?

Millaisia vastauksia kyselytulokset ja ennakoarviointiin liittyvät asiantuntijanäkemykset sekä aiempi tutkimuskirjallisuus antavat raportin alussa esitettyihin kysymyksiin? Kyselyvastauksissa painottui, että vastaajat kokivat tärkeimmiksi sellaiset ympäristösääntelyn vaikutukset, jotka kohdistuvat välittömästi toimijoihin itseensä. Sen sijaan sääntelyyn liittyvät pitkän aikavälin laajasti ilmenevät hyödyt jäävät herkästi vähälle huomiolle. Viestinnän tärkeä tehtävä on tuoda ymmärrettävässä muodossa esiin eri mittakaavoissa ilmeneviä hyötyjä ja haittoja.

Varsinkin haja-asutusalueiden jätevesiasioihin liittyneet vastaukset osoittivat, että selkeää julkista viestintää säädösten muutoksista ja voimassa olevista vaatimuksista tarvitaan, jotta tarpeettomilta huolilta vältyttäisiin. Kysely toi esiin myös kritiikkiä, jonka mukaan ongelma ei niinkään ole säädösten vaatimukset sinänsä, vaan säädösten ja niiden tulkintojen muutokset. Lainsäädännön ennakoimattomat muutokset vaikeuttavat viranomaisten työtä ja voivat tuottaa kohtuuttomia tilanteita ihmisille ja yrityksille, jotka ovat jo tehneet alkuperäisten säädösten mukaisia toimia. Ensiarvoisen tärkeää on, että säädökset valmistellaan alun perin huolellisesti ja riittävän vuorovaikutteisesti, jolloin tarve jälkikäteiselle viestinnälle vähenee.

Verkkokyselymme tuloksia ei voi yleistää koko väestön mielipiteeksi, mutta vastauksissa esiintyvään kritiikkiin on tärkeää vastata. Demokraattisessa yhteiskunnassa kansalaisille ja yrityksille on pysyttävä perustelemaan selvästi, miksi yksittäisen toimijan kohtuuttomaksi kokema sääntely on koko yhteiskunnan kannalta tarpeellista. Ymmärrettävät perusteet pitää löytyä myös sille, jos jotakin joidenkin ongelmallisena kokemaa aihepiiriä ei oteta yhteiskunnallisen sääntelyn piiriin.

4.2 Millainen viestintä edistää rakentavaa keskustelua?

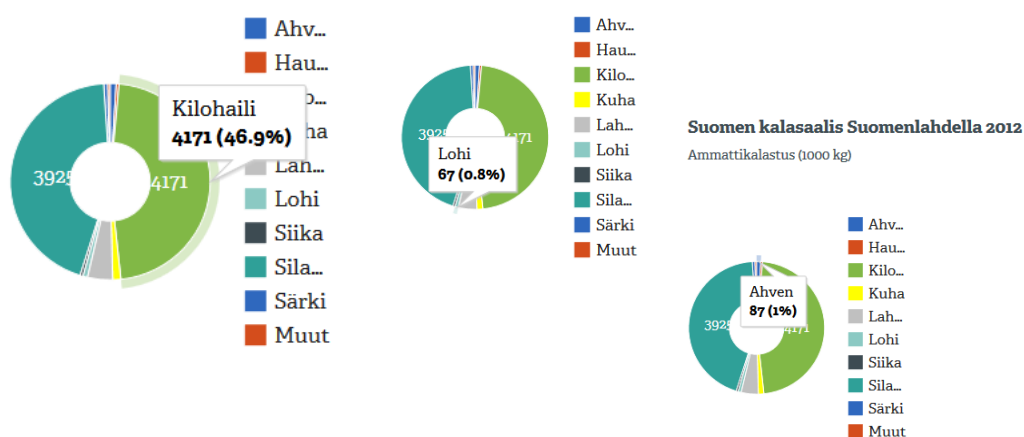
Konkreettisenä viestinnän apuvälineenä voivat toimia erilaiset asioiden mittasuhteita ilmentävän visualisoinnit ja indikaattorit jotka suhteuttavat sääntelyn eri vaikutuksia. Indikaattoreita on kehitetty ympäristön tilan ja kestävän kehityksen yleiseen kuvaamiseen ja monien erityisaiheiden kuvaamiseen esimerkiksi ilmasto- ja Itämeriviestinnässä.⁹ Helposti ymmärrettävä visuaalinen indikaattori voi parhaimmillaan ehkäistä ennalta säädösten aiheuttamaa kritiikkiä silloinkin, kun säädöksen vaikutukset kohdistuvat eri tavoin eri toimijoihin. Vaikka täyttää yhteisymmärrystä ei saavutettaisikaan, voi tällainen indikaattori toimia yhteisesti jaettuna keskustelun kiintopisteenä. Tällainen yhteisesti jaettu pohja auttaa välttämään tahallisia ja tahattomia väärinkäsityksiä, kun eri lähtökohdista asiaa tarkastelevat toimijat perustelevat näkemyksiään (Kuva 6).

Suomen kalasaalis Suomenlahdella 2012

Ammattikalastus (1000 kg)

Suomen kalasaalis Suomenlahdella 2012

Ammattikalastus (1000 kg)

Kuva 6. Verkkopohjaisten sovellusten avulla yksinkertaisetkin indikaattorit voivat palvella käyttäjää entistä paremmin. Esimerkiksi Suomenlahti.info -verkkosivustolla käyttäjä saa hiirtä liikuttamalla näkyviin ammattikalastajien pyyntimäärät kalalaajeittain¹⁰. Tällaiset mittasuhteita ja suuruusluokkia konkretisoivat visuaaliset indikaattorit ovat ympäristöviestinnässä tärkeitä – vaikkapa keskusteltaessa kalastuksen ympäristövaikutuksista.

Numerotietoon perustuvilla määrällisillä indikaattoreilla ei voida kuvata kaikkia asioita. Oleellisten vaikutusten tunnistamisessa ja viestinnässä laadullisen tiedon hyödyntäminen on tärkeää. Jos säädösvaikutusten valmistelu tai arviointi on virittynyt huomioimaan ensisijaisesti mitattavaa numeerista tietoa, kansalaisten näkemykset ja muu laadullinen tieto jää herkästi vähemmälle huomiolle. Kansalaisten näkemysten ja tietojen kerääminen voisi osaltaan auttaa vaikutusten laaja-alaista tunnistamista. Tämä edellyttäisi paitsi taloudellisia resursseja myös uudenlaisten vuorovaikutusmenetelmien ennakkoluulotonta testaamista ja asianmukaista käyttöä (Tietolaatikko 5).

Varsinkin monimutkaisten ympäristökysymysten kohdalla monitulkintaisuus on vääjäämätöntä, eikä kaikkien hyväksymää vaikutusten rajausta aina pystytäkään tekemään. Myöskään yksiselitteisten vaikutusten tärkeysjärjestystä ei aina pystytä muodostamaan. Silti useimmiten on mahdollista erottaa oleelliset vaikutukset vähemmän oleellisista.

⁹ Esim. yhteiskunnan kehitystä kuvaava findikaattori-palvelu: www.findikaattori.fi

¹⁰ Sivusto on toteutettu Tieteen tiedotus ry:n rahoittamassa Suomenlahtivuosi 2014 viestintähankkeessa: <http://www.suomenlahti.info/tietoiskut/virolaisille-ammattikalastajille-suurin-saalis-suomenlahdelta.html>

4.3 Mukautuva vaikutusten arviointi päätösten pohjaksi

Vaikutusten arviointia on käytetty suhteellisen harvoin kommunikoinnin edistämiseen eri tahojen välillä (Lyytimäki 2011; Dunlop ym. 2012). Erityisesti toistuvat arvioinnit tarjoavat mahdollisuuksia jäseny-
neelle keskustelulle ja tiedon kertymiselle. Kun säädösten ennakoarviointien antamaa tietoa verrataan jälkikäteen tehtävien arviointien ja muun seurannan antamaan tietoon, voidaan viestiä konkreettisesti siitä, ovatko säädöksiä muotoillessa tehdyt rajaukset ja ennako-oletukset edelleen toimivia. Samalla saadaan tietoa siitä, ovatko ennakoituvat vaikutukset vastanneet toteutuneita vaikutuksia.

Vaikutusten koko kirjosta on vaikea saada luotettavaa tietoa standardimuotoisten ja sisällöltään jo ennakoilta lukkoon lyötyjen arviointien avulla. Tämän takia mukautuva arviointiprosessi soveltuu hyvin vaikutusten laaja-alaiseen hahmottamiseen. Mukautuvuus tarkoittaa sitä, että kaikkia vaikutuksia ei pyritä hahmottamaan kertaluontoisesti, vaan tietoa kerrytetään sitä mukaa kun muutoksia tapahtuu ja uutta tietoa tulee saataville (Hildén 2009). Käytännössä arviointi ja sen yhteydessä käytävä keskustelu on kuitenkin useimmiten kertaluonteista.

Mukautuvassa arvioinnissa ei päätetä etukäteen tiukasti sitä, millaisia vaikutuksia otetaan mukaan tarkasteluun. Tämä mahdollistaa uusiin oloihin ja uuteen tietoon reagoimisen, mutta tekee arvioinnista itsestään vaikeasti ennakoitavaa. Mukautuva arviointi voi esimerkiksi osoittaa, että oleellimmat vaikutukset kohdistuvat jonnekin aivan muualle kuin ennakoituun kohteeseen. Tällöin on käy herkästi niin, että arvioinnin suosituksia ei oteta käyttöön, koska ne koetaan jonkun muun toimivaltaan kuuluviksi. Esimerkiksi lainsäädännön vaikutuksia arvioitaessa oleellisia vaikutuksia voi syntyä muualle kuin lainsäädännön ensisijaiselle kohdesektorille. Joissakin tapauksissa ympäristölainsäädäntö voi vaikuttaa suhteellisen vähän ympäristöön, mutta merkittävästi yritysten kilpailukykyyn. Vastaavasti yrityslainsäädäntö voi vaikuttaa vain vähän yrityksiin, mutta merkittävästi ympäristöön.

Parhaimmillaan mukautuvalla arvioinnilla voidaan välttää lukkiutumista ennalta määrättyihin kysymyksenasetteluihin ja tiettyihin vaikutuksiin sekä hahmottaa ongelmia jo ennen kuin ne aiheuttavat ilmeisiä haittoja ja laajaa kritiikkiä. Mukautuvan arvioinnin etuna on myös se, että sen avulla voidaan pitää yllä sidosryhmien kiinnostusta, koska kaikkia oleellisia toimijoita ei pyritä rajaamaan ja nimeämään ennakoilta. Tämä antaa mahdollisuuden laajentaa tai supistaa arvioinnin osallisten piiriä tarpeen mukaan.

4.4 Kohti vuorovaikutteista tietoperusteista päätöksentekoa

Politiikka-arviointien onnistumisessa on suurelta kyse osin viestinnästä ja vuorovaikutuksesta. Viestinnän on ylitettävä monia esteitä. Tieto kaikista vaikutuksista ei välttämättä saavuta päätöksentekijöitä ja säädösten valmistelijoita lainkaan. Aina päätöksentekijän reaktio ei ole sellainen minkä tuoreimman ja luotettavimman tiedon valossa olisi perusteltu. Myös kansalaiset voivat reagoida yllättävillä tavoilla, vaikka itse päätös perustuisi hyvinkin perusteellisiin ja ajankohtaisiin tietoihin.

Yhteiskunnallinen päätöksenteko on arvovalintoja. Arviointitiedon tarkoitus ei ole kilpailla arvojen kanssa, vaan laajentaa tietopohjaa ja tukevoittaa päätöksenteon perustaa. Mitä useammasta näkökulmasta päätöksiä tarkastellaan, sitä todennäköisempää on, että päätökset ovat vankasti perusteltuja. Arviointitoiminnan ehkä suurin ongelma onkin se, että arvioinnit jäävät helposti pelkäksi muodollisuudeksi, jolloin ne eivät vaikuta merkittävästi päätöksentekoon. Toisaalta hallinnon rajalliset voimavarat ja kustannusten vähentämistarpeet voivat vähentää halukkuutta kokeilla ja käyttää uusia arviointi- ja vuorovaikutusmenetelmiä.

Säädösten vaikutuksista joudutaan harmittavan usein keskustelemaan jälkijättöisesti, kun epämieluisat yllätykset ovat jo tapahtuneet. Säädösten huolellinen valmistelu ja vaikutusten mahdollisimman kattava ennakoarviointi on kyselyn tulosten perusteella ensiarvoisen tärkeää. Ongelmien syntyä voitaisiin ehkäistä kokeilemalla säädösten toimivuutta rajatulla alueella ennen kuin ne toimeenpannaan lopullisesti kansallisella tasolla. Tilapäiset kokeilut antaisivat tietoa käytännön toimijoiden näkemyksistä ja kokemuksista silloin, kun säädöksiä on vielä helppo muuttaa.

Monipuolinen keskustelu on tapa välttää pelkkänä jälkiviisautena ilmenevää kritiikkiä. Toisaalta monipuolisuus yhdistettynä kritiikittömään suvaitsevaisuuteen voi olla myös riski, jos pelkkiin ennakoiluoihin tai epätoisiin uskomuksiin perustuvat näkemykset pääsevät voimakkaasti esiin. Kriittinen keskustelu toimii parhaiten silloin, kun se on kriittistä myös keskustelua itseään kohtaan.

- Andersen, S. O., Halberstadt, M. L. & Borgford-Parnell, N. 2013. Stratospheric ozone, global warming, and the principle of unintended consequences—An ongoing science and policy success story. *Journal of the Air & Waste Management Association* 63(6): 607-647.
- Antikainen, R., Tenhunen, J., Ilomäki, M., Mickwitz, P., Punttila, P., Puustinen, M., Seppälä, J. & Kauppi, L. 2007. Bioenergian uudet haasteet Suomessa ja niiden ympäristönäkökohdat. Nykytilakatsaus. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 11/2007. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/39770>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Atjonen, P. 2007. Eettinen näkökulma arviointiin: Miten ja kenen hyvää etsitään? *Didactia Varia* 12(2): 31-41. <https://helda.helsinki.fi/handle/10224/4597>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Ban, T. A. 2006. The role of serendipity in drug discovery. *Dialogues in Clinical Neuroscience* 8(3): 335-344.
- Berg, A., Hildén, M., Lahti, K. & Similä, J. 2014. Ehdotetun ilmastolain arviointi. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 22/2014. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/135624>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Boykoff, M. T. 2009. Media representational practices in the Anthropocene era. Julk.: Baveye P., Mysiak J. & Laba M. (toim.). *Uncertainties in environmental modeling and consequences for policy making*. Springer, Dordrecht, S. 339-350.
- Cronberg, T. 2008. On aikapolitiikan aika. *Kanava* 36(2): 148-150.
- Dunlap, R. E. 2013. Climate Change Skepticism and Denial: An Introduction. *American Behavioral Scientist* 57(6): 691-698.
- Dunlop, C. A., Maggetti, M., Radaelli, C. L. & Russell, D. 2012. The many uses of regulatory impact assessment: A meta-analysis of EU and UK cases. *Regulation and Governance* 6: 23-45.
- Ekroos, A. & Warsta, M. 2012. Kansallisen ilmastolain säättämismahdollisuuksista: Selvitys ympäristöministeriölle 29.5.2012. <http://www.ym.fi/download/noname/%7BB24213AC-1A47-4889-B4D6-B6C18147E81D%7D/24026>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Ekroos, A., Warsta, M. O., Väänänen, I. & Wallgren, M. 2013. Kansallisen ilmastolain kytkemismahdollisuuksista ja soveltamissuhteista muuhun lainsäädäntöön: Selvitys ympäristöministeriölle 13.5.2013. <http://hdl.handle.net/10138/42983>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Fan, W. & Yan, Z. 2010. Factors affecting response rates of the web survey: A systematic review. *Computers in Human Behavior* 26(2): 132-139.
- Gross, M. 2010. *Ignorance and Surprise: Science, Society, and Ecological Design*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Hajajätevesiasetus. 2011. Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 209/2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110209>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Hakala, J. 2006. Informaatiohyöky: tiedon ja osaamisen hallinta työelämässä. Gaudeamus, Helsinki.
- Hallanaro, E.-L. & Kujala-Räty, K. (2011). Haja-asutuksen jätevedet. Lainsäädäntö ja käytännöt. Ympäristöopas 2011. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/38826>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Hildén M. 2007. Laajojen kansallisten ohjelmien vaikutusten etukäteisarviointi – kokemuksia ympäristöarvioinneista. *Hallinnon Tutkimus* 26(4):72-81.
- Hildén, M., Hallanaro, E.-L., Karjalainen, L. & Järvelä, M. (toim.). 2013. Uusi luonnonvaratalous. Onko biomassassa avain kestävään kasvuun? Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Hildén, M. & Mäkinen, K. 2013. Ympäristöministeriön hallinnonalan sopeutusohjelman arviointi. Ympäristöministeriön raportteja 3/2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41467>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Hildén, M. 2009. Time horizons in evaluating environmental policies. *New Directions for Evaluation* 122: 9-18.
- Hildén, M. 2014. Voiko hallita hallitsematonta? - Sivuvaikutukset politiikka-arvioinneissa. Työpaja-alustus. Suomen arviointiyhdistys – keskustelufoorumi. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 25.8.2014.
- Hollo, E. J. 2014. Ympäristöohjauksen rationalisoinnista *Ympäristöjuridiikka* 2014/2 s. 3-5. <http://www.edilex.fi/ymparistojuridiikka/13724.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Isomäki, R. 2011. Öljypalmukysymys. Into-pamfletti 48. Into, Helsinki.
- Jantunen, J. & Hokkanen P. 2010. YVA-lainsäädännön toimivuusarviointi. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristö 8/2010. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/37983>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Jay, E. 2010. Viagra and other drugs discovered by accident. BBC News 20 January 2010. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/8466118.stm>. [Viitattu 3.11.2014.]

- Juntunen, L. 2011. Leikkaa–liimaa–journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä. Viestinnän tutkimusraportteja 4/2011. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto. <http://helsinki.fi/crc/julkaisut/index.html>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Jääskeläinen, T., Kautto, P. & Similä, J. 2013. Menetelmiä ja tietolähteitä politiikkatoimien vaikutusten arviointiin. Ympäristöministeriön raportteja 16/2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41369>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kauppalehti. 2013. Tutkimus: Pienet tehomoottorit saastepommeja. *Kauppalehti* 29.11.2013. <http://www.kauppalehti.fi/auto/uutiset/tutkimus+pienet+tehomootorit+saastepommeja/201311576951>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kauppi, P.E., Posch, M., Pirinen, P. 2014. Large Impacts of Climatic Warming on Growth of Boreal Forests since 1960. *PLOS ONE* [Painossa.]
- Kauppi, J., Kautto, P., Similä, J., Jääskeläinen, T., & Kontio, P. 2013. Säästösten, suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin kehittäminen – kokemuksia neljästä pilottihankkeesta. Ympäristöministeriön raportteja 14/2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41493>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kautto, P. Nissinen, A., & Kosola, M-L. 2007. EuP –direktiivin ympäristö- ja energiavaikutukset. KTM Julkaisuja 24/2007. Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki.
- Keskusta. 2014 [julkaisussa ei vuosilukua.] 101. Työtä ja tervettä järkeä. Sata ja yksi toimenpidettä normien purkamiseksi, byrokratian keventämiseksi ja lainsäädännön joustavoittamiseksi. Keskusta. <http://www.keskusta.fi/loader.aspx?id=a273dbf2-6b10-4984-a6c2-8724deae9c56>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kokko, K., Helenius, H., Juhola, S., Kulmala, M., Ollikainen, M., Savolainen, I. & Seppälä J. 2012. Arviointi ilmastolain vaihtoehtoista ja tarpeellisuudesta. Suomen ilmastopaneeli. http://www.ilmastopaneeli.fi/uploads/selvitykset_lausunnot/Ilmastopaneelin%20raportti%20ilmastolaista%202012.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kristensen, M. 2012. Asiantuntijatietoihin vetoaminen ympäristöpoliittisissa määrittelykamppailuissa. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos, sosiologia. <http://hdl.handle.net/10138/37127>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Kuusela, H. & Ylönen, M. 2013. Konsulttidemokratia. Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Köhler, F. 2013. Testing of particulate emissions from positive ignition vehicles with direct fuel injection system. Technical Report 2013-09-26. Institut für Fahrzeugtechnik und Mobilität. http://www.transportenvironment.org/sites/te/files/publications/TUV-Technical_report.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Lenton, T. M. 2011. Early warning of climate tipping points. *Nature Climate Change* 1: 201-209.
- LVM. 2014. Rikkidirektiivi voimaan 2015 alussa. Tiedote 12.06.2014. Liikenne- ja viestintäministeriö. <http://www.lvm.fi/tiedote/4411578/rikkidirektiivi-voimaan-2015-alussa>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Lyytimäki, J. & Palosaari, M. 2004. Ympäristöviestinnän tutkimus Suomessa. Suomen ympäristö 683. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/40611>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Lyytimäki, J. 2009. Jälkeemme vedenpaisumus?: ilmastonmuutoksen ja merien suojelun ekologiset kynnysarvot. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Lyytimäki, J. 2011. Kestävään kehitykseen liittyvien vaikutusten ennakoarviointi politiikansuunnittelussa ja päätöksenteossa. Suositus arvioinnin työkaluksi. Ympäristöministeriön raportteja 24/2011. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41443>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Manninen, K., Antikainen, R., Soimakallio, S., Simola, A. & Thun, R. 2012. Identification and quantification of indirect land and resource use changes – Challenges caused by expanding liquid biofuel production. *The Finnish Environment* 1/2012. Finnish Environment Institute, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/38763>. [Viitattu 20.11.2014.]
- Merton, R. K. 1936. The unanticipated consequences of purposive social Action. *American Sociological Review* 1(6): 894-904.
- Metla. 2012. Metsälain muutosehdotuksen (17.8.2012) vaikutusten arviointi. Raportti. Metla, Tapio, SYKE. 17.12.2012. http://www.mmm.fi/attachments/metsat/6D4g6z0JC/121220_mlaki_vaik_arviointi_UUSI.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Mickwitz, P. 2006. Environmental Policy Evaluation: Concepts and Practice. *Commentationes Scientiarum Socialium* 66. Finnish Society of Sciences and Letters, Vaajakoski.
- Mickwitz, P. 2007. Etukäteisarviointi monimuotoisena ilmiönä. *Hallinnon Tutkimus* 26(4): 49-52.
- MMM. 2009. Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian toimeenpanon arviointi 2009. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 4/2009. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/2009/5IEsjXWoU/Sopeutumisstrategian_toimeenpano.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Morrison-Saunders, A., Pope, J., Gunn, J. A. E., Bond, A. & Retief F. 2014. Strengthening impact assessment: a call for integration and focus. *Impact Assessment and Project Appraisal* 32(1): 2-8.

- Männistö, L. & Grahn-Laasonen, S. 2013. K18 tähtisädetikut – ja 45 muuta turhaa sääntöä. <https://www.dropbox.com/s/3lgzm5uggmode4m/Normitalkoot.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Niemenmaa, V. & Turtiainen, M. 2007. Natura ja uusi suojelujärjestelmä. *Tieteessä Tapahtuu* 25(6): 37-38.
- Paldanius, J. & Tallskog, L. 2005. Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin (SOVA) tukiaineisto. Verkko-tukiaineiston tulostusversio. <http://www.ymparisto.fi/sova>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Paloniemi, R. 2008. Luonnonsuojelu arjessa: Maanomistajien näkemyksiä ja kokemuksia yksityismaiden tilapäisestä luonnonsuojelusta ja sen uudistumisen prosessista. *Environmentalica Fennica* 26. Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteiden laitos. <http://hdl.handle.net/10138/22279>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Peltola, T. 2013. Asiantuntijuuden rakentuminen metsäneuvojan ja metsänomistajan kohtaamisissa: esimerkkinä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2013: 45–60. <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff13/ff131045.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Putkuri, E., Lindholm, M., & Peltonen, A. 2013. Ympäristön tila Suomessa 2013. Syke Julkaisuja 1/2013. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/42264>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Raivio, T., Pathan, A., Oja, L. & Vehviläinen, I. 2013. Ilmastopaneelin toiminnan arviointi. Loppuraportti. Ympäristöministeriön raportteja 30/2013. <http://hdl.handle.net/10138/42136>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Ratamäki, O. 2009. Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro. 94. Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-219-232-5>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Reuters. 2013. New car engines emit more harmful particles than predecessors: study. Reuters. Wed Nov 27, 2013. <http://www.reuters.com/article/2013/11/27/us-caremissions-study-idUSBRE9A00TN20131127>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Rinne, J. & Lyytimäki, J. 2012. Vaivaako valosaaste? Verkkokyselyn tulosten yhteenveto. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 24/2012. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/39849>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Rittel, H. W. J. & Webber, M. M. 1973. Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences* 4: 155-169
- Saaristo, K. 2000. Avoin asiantuntijuus. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Seppänen, J. & Väliaverron, E. 2013. Mediatyöskunta. Vastapaino, Tampere.
- Similä J., Raunio, A., Hildén, M. & Anttila, S. 2010. Luonnonsuojelulainsäädännön arviointi – Lain toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristö 27/ 2010. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/37979>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Slant, O., Rantala, K. & Kautto, P. 2014. Vaikuttavaa vaikutusarviointia? Vaikutusarvioinnin merkitys lainvalmisteluprosessissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki. <http://www.optula.om.fi/fi/index/julkaisut/tutkimustiedonantoja-sarja/vaikuttavaavaikutusarviointivaikutusarvioinninmerkityslainvalmisteluprosessissa.html>. [Viitattu 3.11.2014.]
- SOVA-laki. 2005. Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2005/20050200>. [Viitattu 3.11.2014.]
- TEM. 2014. Tuulivoiman edistämistyöryhmän loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Energia ja ilmasto 3/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. https://www.tem.fi/files/38384/TEMjul_3_2014_web_31032014.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Tiainen, H., Sairinen, R. & Mononen, T. 2014. Talvivaaran kaivoshankkeen konfliktitoiminta. *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja* VII: 7-76.
- Tilastokeskus. 2014. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/sutivi/2014/sutivi_2014_2014-11-06_tie_001_fi.html. [Viitattu 12.11.2014.]
- TJNK. 2013. Tiede kuuluu kaikille! Kansallinen tiedeviestinnän toimenpideohjelma. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan julkaisuja 1/2013. <http://www.tjnk.fi/sites/tjnk.fi/files/Tiede%20kuuluu%20kaikille!.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Transport & Environment. 2013. Briefing: Particle emissions from petrol cars. November 2013. http://www.transportenvironment.org/sites/te/files/publications/GDI%20Briefing_final_T%26E_revised.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- Turkia, V. & Holttinen, H. 2013. Tuulivoiman tuotantotilastot. Vuosiraportti 2011. VTT Technology 74. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2013/T74.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Tuulilasi. 2013. Selvitys: Trendikkäät bensamoottorit tupruttavat taivaalle hengenvaarallisia hiukkasia tuhatkertaisesti. Uutiset 29.11.2013 <http://www.tuulilasi.fi/uutiset/selvitys-trendikkaat-bensamoottorit-tupruttavat-taivaalle-hengenvaarallisia-hiukkasia>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Wiberg, M. 2014. Julkea sektori. Näin byrokraatia vaalii omia etujaan. EVA Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/09/Julkea-sektori.pdf>. [Viitattu 3.11.2014.]
- Vesihuoltolaki. 2014. Laki vesihuoltolain muuttamisesta 681/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140681>. [Viitattu 3.11.2014.]

- Viljanen, J., Heiskanen, H., Raskulla, S., Koivurova, T. & Heinämäki, L. 2014. Miten ympäristöperusoikeus toteutuu? Ympäristöministeriö, Tampereen yliopisto ja Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti, Tampere. <http://www.ym.fi/download/noname/%7BEEC13568-8CDF-4462-8169-6384ED0CC029%7D/103920>. [Viitattu 3.11.2014.]
- VTV. 2011. Ilmastonmuutoksen hillintä: Ilmasto- ja energiastrategian valmistelu ja toimeenpano. Tuloksellisuus- tarkastuskertomus 235/2011. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 16/2011. http://www.e-julkaisu.fi/vtv/ilmastonmuutoksen_hillinta/pdf/ilmastonmuutoksen_hillinta_208.pdf. [Viitattu 3.11.2014.]
- YM. 2014. Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013. Suomen ympäristö 1/2014. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/42827>. [Viitattu 3.11.2014.]
- YSL. 2014. Ympäristönsuojelulaki 527/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>. [Viitattu 3.11.2014.]
- YVA-laki. 1994. Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1994/19940468>. [Viitattu 3.11.2014.]

LIITE I SUOMENKIELINEN KYSELYLOMAKE

Kysely ympäristösäädösten ongelmista

Tässä kyselyssä selvitetään kansalaisten näkemyksiä ympäristösäädösten ongelmista. Kyselyn tarkoituksena on saada yleiskuva siitä, millaisia ympäristönsuojeluun liittyviä säädöksiä, määräyksiä ja viranomaistulkintoja kansalaiset pitävät kohtuuttomina, väärin kohdistuvina tai kokonaan turhina.

Säädöksellä tarkoitamme mitä tahansa ympäristökysymyksiin liittyvää lakia, asetusta, viranomaisohjetta tai -määräystä.

Lisätietoja kyselystä antavat Suomen ympäristökeskuksen vanhempi tutkija Jari Lyytimäki ja tutkija Janne Rinne (etunimi.sukunimi@ymparisto.fi).

TAUSTATIEDOT

1. Ikä (vuotta) *

2. Sukupuoli *

3. Kotikunta *

4. Koulutustausta *

5. Mitä poliittista puoluetta kannatat tällä hetkellä? *

KYSELY

6. Mikä on mielestäsi ongelmallis in ympäristönsuojelun säädös? *

250 merkkiä jäljellä

7. Perustelut

Kerro lyhyesti miksi tämä säädös on mielestäsi kohtuuton tai kokonaan turha? Aiheuttaako säädös mielestäsi vääränlaisia vaikutuksia? Kuka siitä kärsii tai millaista haittaa se aiheuttaa? Kerro myös, jos säädös synnyttää mielestäsi epäoikeudenmukaisia hyötyjä?

1000 merkkiä jäljellä

Muistathan lähettää vielä vastauksesi painamalla Lähetä-painiketta. Kiitos osallistumisestasi!

LIITE II RUOTSINKIELINEN KYSELYLOMAKE

Enkät om problemen med miljöbestämmelserna

I denna enkät utreds medborgarnas åsikter om problemen med miljöbestämmelserna. Målet med enkäten är att få en helhetsbild av vilka lagar, bestämmelser eller myndighetstolkningar medborgarna anser vara orimliga, felinriktade eller fullständigt onödiga.

Med bestämmelse avser vi vilken som helst lag, förordning, myndighetsanvisning eller -bestämmelse som gäller miljöfrågor.

Ytterligare information om enkäten ger äldre forskare Jari Lyytimäki och forskare Janne Rinne vid Finlands miljöcentral (fornamn.efternamn@ymparisto.fi).

BAKGRUNDSINFORMATION

1. Ålder (år) *

2. Kön *

3. Hemkommun *

4. Utbildning *

5. Vilket politiskt parti sympatiserar du med för närvarande? *

ENKÄT

6. Vilken är enligt dig den mest problematiska bestämmelsen beträffande miljöskyddet? *

250 tecken kvar

7. Motivering

Berätta kortfattat varför du anser att denna bestämmelse är orimlig eller helt onödig. Leder bestämmelsen enligt dig till oändamålsenliga konsekvenser? Vem lider av detta eller vilken slags olägenheter är det fråga om? Berätta också om du tycker att bestämmelsen ger upphov till orättvis nytta.

1000 tecken kvar

Kom ihåg att skicka ditt svar genom att klicka på Skicka. Tack för att du besvarade enkäten!

Skicka

KYSELY YMPÄRISTÖSÄÄDÖSTEN ONGELMISTA

Gå till den svenskspråkiga versionen av projektet

AIKATAULU (23.9–31.12.2014):

TILA: KÄYNNISSÄ

PERUSTIEDOT

Tässä kyselyssä selvitetään kansalaisten näkemyksiä ympäristösäädösten ongelmista. Kyselyn tarkoituksena on saada yleiskuva siitä, millaisia ympäristönsuojelun säädöksiä, määräyksiä ja viranomaistulkintoja kansalaiset pitävät kohtuuttomina, väärin kohdistuvina tai kokonaan turhina.

Päiset sähköiseen kyselyyn sivun alalaidassa olevasta linkistä. Kysely on lyhyt ja nopeasti täytettävä. Siinä on kaksi avointa kysymystä. Kysymme myös vastaajien taustatietoja, mutta voit jättää vastauksen nimettömänä.

Full-screen Snip

Kysely on osa Sivuvaikutukset hallintaan -hanketta (www.syke.fi/hankkeet/siha). Yhteenveto vastauksista kootaan avoimesti saataville hankkeen verkkosivulle. Vastausten perusteella muotoillaan suosituksia ympäristöpolitiikan toteutukselle.

Vastausaika on 24.9. 2014–8.10.2014

Diaarinumero	SYKE-2013-R-73	
Tehtävä eli hankkeen luonne	Muu	
Organisaatio	Suomen ympäristökeskus (SYKE)	
Organisaation tarkenne		
Lisätietoja	Lisätietoja kyselystä antavat Suomen ympäristökeskuksen vanhempi tutkija Jari Lyytimäki ja tutkija Janne Rinne (etunimi.sukunimi@ymparisto.fi).	
Hanke luotu	18.9.2014	J. Rinne
Hanke muokattu	25.9.2014 13:56:25	J. Rinne
Linkit	Enkät om problemen med miljöbestämmelserna Kysely ympäristösäädösten ongelmista	

ENKÄT OM PROBLEMEN MED MILJÖBESTÄMMELSERNA

[Suomenkieliseen versioon](#)

TIDSPLAN (23.9–31.12.2014):

[PROJEKTETS TILLSTÅND: PÅGÅR](#)

GRUNDLÄGGANDE INFORMATION

I denna enkät utreds medborgarnas åsikter om problemen med miljöbestämmelserna. Målet med enkäten är att få en helhetsbild av vilka lagar, bestämmelser eller myndighetstolkningar medborgarna anser vara orimliga, felinriktade eller fullständigt onödiga.

Du kommer till enkäten genom att klicka på länken nere på sidan. Enkäten är kort och kan fyllas i på en liten stund. Den omfattar två öppna frågor. Vi frågar också efter respondenternas bakgrundsuppgifter, men du kan välja att svara anonymt.

Enkäten hör till projektet Kontroll på sidoeffekterna (Sivuvaikutukset hallintaan) (www.syke.fi/hankkeet/siha). Ett sammandrag av svaren sammanställs på projektets offentliga webbsidor. Utgående från svaren utarbetas rekommendationer för hur miljöpolitiken ska genomföras.

Enkäten kan besvaras 24.9.2014–8.10.2014.

Ytterligare information om enkäten ger äldre forskare Jari Lyytimäki och forskare Janne Rinne vid Finlands miljöcentral (fornamn.efternamn@ymparisto.fi).

Diarienummer	SYKE-2013-R-73	
Syfte/typ av projekt	Annat	
Organisation	Finlands miljöcentral (SYKE)	
Enhet inom organisationen		
Ytterligare information		
Projektet har skapats	18.9.2014	J. Rinne
Ändringarna har sparats	25.9.2014 13:56:25	J. Rinne
Externa länkar	Enkät om problemen med miljöbestämmelserna Kysely ympäristösäädösten ongelmista	

SYKE
Suomen ympäristökeskus

Tarkenna hakua

[Julkinen sektori](#) >
 [Laboratorion asiakkaat](#) >
 [Minun ympäristöni](#) >
 [Tutkijat](#) >
 [Yritykset](#)

[Tutkimus & kehittäminen](#)
[Asiantuntijat](#)
[Palvelut](#)
[Julkaisut](#)
SYKE Info

- [Yhteystiedot](#)
- [Organisaatio](#)
- [Henkilöstö](#)
- [Työpaikat](#)
- [Toimipaikat](#)
- [Strategia](#)
- [Rahoitus](#)
- [Suunnittelu ja seuranta](#)
- [Vuosikatsaus](#)
- [EkoSYKE](#)
- [Yhteiskuntasitoumukset](#)
- Viestintäaineistot**
- ▶ Media
- ▶ **Tiedotteet**
- ▶ Uutiset
- ▶ Tiedotepalvelu
- ▶ Vesitilanekatsaukset
- ▶ Levätilannekatsaukset
- ▶ SYKEN tunnukset
- ▶ Uutiskirjeet
- ▶ Puheenvuorot
- ▶ Videot
- ▶ Sosiaalinen media
- ▶ Tapahtumat
- ▶ Lyhytsoitteet

Etusivu > SYKE Info > Viestintäaineistot > Tiedotteet > Kerro, mikä mättää ympäristönsuojelun säädöksissä

Kerro, mikä mättää ympäristönsuojelun säädöksissä

24.9.2014 klo 8.33

Kuva: [Buckeye Wikimedia Commons CC BY-SA 3.0](#)

Millaiset ympäristösäädökset tuntuvat kohtuuttomilta? Tähän kysymykseen etsii vastausta Suomen ympäristökeskuksen verkkokysely, joka avautuu 24. syyskuuta. Kyselyllä halutaan selvittää kansalaisten näkemyksiä ympäristönsuojelusta. Tarkoituksena on saada yleiskuva siitä, millaisia lakeja, määräyksiä tai toimia kansalaiset pitävät kohtuuttomina, väärin kohdistuvina tai kokonaan turhina.

Sähköiseen kyselyyn voit vastata Otakantaa-palvelussa osoitteessa www.otakantaa.fi/ymparistosaadokset. Se avautuu syyskuun 24. päivä ja se on avoinna kahden viikon ajan lokakuun 8. päivään saakka.

Kysely on osa SYKEN Sivuvaikutukset hallintaan -tutkimushanketta. Vastauksien yhteenveto julkaistaan hankkeen verkkosivulla ja yleisön vastauksien perusteella muotoillaan suosituksia ympäristöpolitiikan toteutukselle.

Hankkeen taustalla on viime vuosina käyty keskustelu turhasta tai liiallisesta sääntelystä. Kansalaisten näkemysten selvittäminen auttaa viranomaisia ja päätöksentekijöitä säädösten ja niiden tulkintaohjeiden valmistelussa. Lisäksi tulokset auttavat tunnistamaan sääntelyn sivuvaikutuksia, joista on monesti vaikea saada tietoa.

Lisätietoja:

Vanhempi tutkija **Jari Lyytimäki** ja tutkija **Janne Rinne**, SYKE
 etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

- Sivuvaikutukset hallintaan -tutkimushanke: www.syke.fi/hankkeet/siha

Suomeksi
På svenska

Precisera sökning

🏠
Forskning & utveckling
Experter
Tjänster
Publikationer
SYKE Info

Kontaktppgifter

Organisationen

Personal

Arbetsplatser

Verksamhetsställen

Strategi

Finansiering

Åröversikt

EkoSYKE - SYKEs miljöledningssystem

Kommunikationsmaterial

- ▶ Pressmeddelanden

- ▶ Presstjänst

- ▶ Hydrologiska översikter

- ▶ Algöversikter

- ▶ Nyhetsbrev

- ▶ Sociala medier

- ▶ Genvägar

Förstasidan > SYKE Info > Kommunikationsmaterial > Pressmeddelanden >

Berätta vad du tycker är felet med bestämmelserna som gäller miljöskyddet

Berätta vad du tycker är felet med bestämmelserna som gäller miljöskyddet

25.9.2014 kl. 13.13

Bild: Buckeye Wikimedia Commons CC BY-SA 3.0

Vilka miljöbestämmelser känns orimliga? Svar på denna fråga söker Finlands miljöcentralens webbenkät som blev tillgänglig den 24 september. Syftet med enkäten är att klargöra medborgarnas synpunkter på miljöskyddet. Målet är att få en helhetsbild av vilka lagar, bestämmelser eller åtgärder medborgarna anser vara orimliga, felinriktade eller fullständigt onödiga.

Du kan besvara den elektroniska enkäten i tjänsten Dinasikt.fi på adressen <https://www.otakantaa.fi/miljobestammelser>. Tjänsten blev tillgänglig den 24 september och kan användas i två veckors tid fram till den 8 oktober.

Enkäten är en del av miljöcentralens forskningsprojekt Kontroll på sideeffekterna (Sivuvaikutukset hallintaan). Ett sammandrag av svaren publiceras på projektets webbsidor och utgående från svaren utformas rekommendationer för hur miljöpolitiken ska genomföras.

Projektet inleddes till följd av den debatt som förts under de senaste åren om onödig eller överdriven lagstiftning. En utredning av medborgarnas åsikter hjälper myndigheterna och beslutsfattarna att bereda författningar och tolkningsråd till dessa. Resultaten underlättar också identifieringen av bestämmelsernas sideeffekter som det ofta är svårt att få information om.

Ytterligare information:

Äldre forskare Jari Lyytimäki och forskare Janne Rinne, SYKE
 fornamn.efternamn@ymparisto.fi

Projektets webbplats:
www.syke.fi/hankkeet/siha

Suomeksi

KUVAILEHTI

Julkaisija	Suomen ympäristökeskus	Julkaisu-aika Marraskuu 2014
Tekijä(t)	Jari Lyytimäki, Janne Rinne	
Julkaisun nimi	Ympäristönsuojelun vaikutukset esiin – Vuorovaikutteinen viestintä arvioinnin apuna	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristökeskuksen raportteja 36/2014	
Julkaisun teema		
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.syke.fi/julkaisut helda.helsinki.fi/syke	
Tiivistelmä	<p>Tässä raportissa esitellään Sivuvaikutukset hallintaan: monitieteisen tiedon hyödyntäminen ympäristönsuojelussa -hankkeen tuloksia. Raportin päätarkoituksena on hahmottaa keinoja, joiden avulla viestintää ja vuorovaikutusta voidaan hyödyntää nykyistä tehokkaammin ympäristönsuojelun haitallisten sivuvaikutusten ehkäisyssä ja hyödyllisten edistämiseksi. Aluksi esitellään vaikutuksen käsitettä sekä avataan arvioinnin ja tiedeviestinnän suhdetta. Seuraavaksi esitellään viestinnän ja vuorovaikutuksen kehittämisen kannalta oleellimmat tulokset verkkokyselystä, jossa selvitettiin kansalaisten näkemyksiä ympäristösääntelystä. Lopuksi kootaan yhteen suosituksia viestinnän ja vuorovaikutuksen käytäntöjen kehittämiseksi.</p>	
Asiasanat	Arviointi, sivuvaikutus, vaikutus, viestintä, vuorovaikutus, ympäristöpolitiikka	
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Tieteen tiedotus Ry	
	ISSN (pdf) 1796-1726	ISBN (verkkoj.) 978-952-11-4399-1
	Sivuja 52	Kieli Suomi
	Luottamuksellisuus julkinen	
Julkaisun jakelu	Suomen ympäristökeskus (SYKE), neuvonta PL 140, 00251, Helsinki Sähköposti: neuvonta.syke@ymparisto.fi	
Julkaisun kustantaja	Suomen ympäristökeskus (SYKE), syke.fi PL 140, 00251, Helsinki Puh. 0295 251 000	
Painopaikka ja -aika		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finlands miljöcentral	Datum November 2014
Författare	Jari Lyytimäki, Janne Rinne	
Publikationens titel	Hur kan man göra miljöskyddets effekter synligt: Kommunikation och växelverkan vid bedömning	
Publikationsserie och nummer	Finlands miljöcentrals rapporter 36/2014	
Publikationens tema		
Publikationens delar/andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns tillgänglig på internet: www.syke.fi/publikationer helda.helsinki.fi/syke	
Sammandrag	<p>I denna rapport presenteras Kontroll på sidoeffekterna: resultat av ett projekt om utnyttjande av tvärvetenskaplig information i miljöskyddet. Den främsta avsikten med rapporten är att beskriva metoder med hjälp av vilka man effektivare än hittills kan utnyttja kommunikation och växelverkan för att förhindra miljöskyddets skadliga och främja nyttiga sidoeffekter. Till en början presenteras begreppet effekter, varefter relationen mellan bedömning och vetenskapsinformation beskrivs närmare. Därefter presenteras de viktigaste resultaten för utvecklingen av kommunikation och växelverkan, vilka framgick av en e-enkät om medborgarnas syn på miljölagstiftningen. Avslutningsvis samlas rekommendationer för kommunikation och växelverkan i syfte att utveckla praxis.</p>	
Nyckelord	Effekt, kommunikation, miljöpolitik, sidoeffekt, utvärdering, växelverkan	
Finansiär/uppdragsgivare	Tieteen tiedotus ry	
	ISSN (pdf) 1796-1726	ISBN (online) 978-952-11-4399-1
	Sidantal 52	Språk Finska
	Offentlighet Offentlig	
Distribution	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi	
Förläggare	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Tel. 0295 251 000 Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi	
Tryckeri/tryckningsort-år		

DOCUMENTATION PAGE

Publisher	Finnish Environment Institute	Date	November 2014
Author(s)	Jari Lyytimäki, Janne Rinne		
Title of publication	Revealing the impacts of environmental protection – Interactive communication supporting assessments		
Publication series and number	Reports of the Finnish Environment Institute 36/2014		
Theme of publication			
Parts of publication/ other project publications	The publication is available in the internet: www.syke.fi/publications helda.helsinki.fi/syke		
Abstract	<p>This report presents results from the project "Side-effects under control: utilisation of interdisciplinary knowledge in environmental protection". The main purpose of the report is to outline means for advancing the use of communication and interaction in order to prevent negative side-effects of environmental protection and to enhance the positive ones. First, the concept of impacts is defined and the relationship between assessment and science communication is discussed. Second, the key results are presented from the online survey which explored citizens' perceptions on environmental regulations. Implications of the results to communication and interaction are discussed. Finally, recommendations for better communication and interaction practices are presented.</p>		
Keywords	Assessment, communication, environmental policy, impact, interaction, side-effect		
Financier/ commissioner	Tieteen tiedotus ry		
	ISSN (pdf)	ISBN (online)	
	1796-1726	978-952-11-4399-1	
	No. of pages	Language	
	52	Finnish	
	Restrictions	Price	
	public		
Distributor	Finnish Environment Institute (SYKE), neuvonta P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Email: neuvonta.syke@ymparisto.fi		
Financier of publication	Finnish Environment Institute (SYKE), P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Phone +358 295 251 000		
Printing place and year			

ISBN 978-952-11-4399-1 (PDF)

ISSN 1796-1726 (verkköj.)